

СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
ОБРАЗОВАНИЕТО,
ОБУЧЕНИЕТО И УЧЕНИЕТО В
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
(2021 - 2030)

(ПРОЕКТ)

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	2
II. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ.....	4
III. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	11
IV. АНАЛИЗ НА ВЪТРЕШНИТЕ (СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ) И ВЪНШНИТЕ (ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ) ЗА СРЕДАТА ФАКТОРИ (SWOT).....	14
V. ВИЗИЯ И ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ.....	17
VI. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОЛЗА/РЕЗУЛТАТ.....	44
VII. ФИНАНСИРАНЕ.....	48
VIII. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	49

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) (Стратегическа рамка) е изготвена от Министерството на образованието и науката в сътрудничество със заинтересовани страни. Настоящият стратегически документ и Стратегията за развитие на висшето образование в Република България в периода от 2020 година до 2030 година очертават общата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България до 2030 година.

Стратегическата рамка кореспондира с изпълнението на поети ангажменти на България по международни договори в областта на правата на човека, включително и препоръки на контролните механизми на международните организации, отправени към България, доколкото съответстват на националното законодателство, в рамките на състоялите се прегледи по конвенции на ООН в областта на правата на човека и Универсалния периодичен преглед.

В периода от 2021 година до 2030 година българската образователна система е призвана да подготви за личностна и професионална реализация поколението от деца и ученици, които ще навлизат в активна трудова възраст в следващите поне пет десетилетия. С оглед развитието на обществото това е изключително отговорна мисия. Тя изисква ясна и широко споделена визия за образованието до 2030 година, с очертани основни приоритетни области за развитие, както и целите и мерките за постигането им.

Настоящият стратегически документ съответства на визията и общите цели на политиките от Приоритет 1 „Образование и умения“ на Националната програма за развитие България 2030 в частта му за предучилищното и училищното образование, за професионалното образование и обучение и за ученето през целия живот.

Стратегическата рамка е изготвена в синхрон с перспективите, заложи в актуални стратегически документи на глобално и европейско ниво, които очертават общосподелената визия за висококачествено, приобщаващо, ценностно-ориентирано и продължаващо през целия живот образование, обучение и учене. (съгласно Приложение 1).

При изпълнение на целите на Стратегическата рамка ще бъдат съблюдавани следните принципи:

➤ Партньорство и съгласуваност - активно взаимодействие и синхронизиране между образователните институции, органите на централната и местната власт, висшите училища, културните институции, научните организации, социалните партньори, работодателите и гражданското общество за постигане на целите, заложи в Стратегическата рамка;
➤ Приемственост – изпълнение на Стратегическата рамка независимо от политическия, социалния и икономическия контекст и гарантиране на целенасоченост, последователност и устойчивост при прилагане на политиките;
➤ Иновативност - формулиране на нови подходи, мерки и дейности за постигане на целите, заложи в Стратегическата рамка;
➤ Измеримост, отчетност и устойчивост на резултатите – осигуряване на дългосрочни ползи/ефекти от постигнатите резултати;

➤ *Прозрачност и популяризиране на мерките и резултатите – приоритетната значимост на образованието, обучението и ученето в Република България изисква висока степен на информираност на обществото.*

Стратегическата рамка ще бъде изпълнявана на базата на три плана и отчитана с два междинни доклада и финален аналитичен доклад. Включените в нея цели, мерки и индикатори за полза/резултат ще бъдат актуализирани към два индикативни периода - 2024 година и 2027 година в съответствие с постигнатия напредък или промяна в предизвикателствата.

Поставените стратегически цели ще се изпълняват в сътрудничество между всички отговорни институции и заинтересовани страни.

Република България, като част от Европейското образователно пространство и от глобалния свят, ще споделя визията за развитие на висококачествено, приобщаващо, ценностно-ориентирано и продължаващо през целия живот образование, обучение и учене, съобразявайки се с националните образователни традиции и следвайки националните си приоритети.

II. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ

След влизането в сила на Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) през 2016 година се постигна обвързаност при разработването и прилагането на националните образователни политики. ЗПУО осигури нормативни предпоставки за цялостно изпълнение на политиките. Беше постигната съгласуваност на целите, заложи в ЗПУО и в стратегическите документи, със социалните и икономическите цели на държавната политика. Успешното изпълнение на националните политики в предучилищното и училищното образование се реализира чрез интегрирането им с други публични политики и обща насоченост на действията. Чрез взаимодействието с родителите, социалните партньори, работодателите и гражданите се цели политиките в областта на образованието да бъдат максимално разпознаваеми и подкрепени. Съществена подкрепа в изпълнение на реформите, заложи в ЗПУО, е оказана и чрез европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ).

Инвестициите в развитието и квалификацията на педагогическите специалисти са приоритет в системата на образованието. Целта е не само увеличаване на доходите, а и повишаване статуса на учителската професия в средносрочен и дългосрочен план. От съществено значение е и осигуряването на системата с подготвени и мотивирани преподаватели.

Започна ефективно прилагане на устойчива политика за преодоляване на недостига на учители в образователната система. В тази връзка, както и за мотивиране на младите хора да изберат учителската професия, една от основните мерки е политиката на правителството за поетапно повишаване на средствата за възнаграждения за периода от 2017 до 2021 година. За четиригодишния мандат средствата са удвоени. Стартовата учителска заплата в началото на 2017 г. е била 660 лв., а за 2021 г. тя е достигна 1260 лв.

Достигнатата средна работна заплата за педагогическите специалисти през 2020 г. е 1547 лв. или с около 11% над средната работна заплата за страната, докато за 2015 г. средната работна заплата за педагогическите специалисти е била с около 6% под средната за страната. Увеличението на възнагражденията е предпоставка за привличането на повече учители и на специалисти с високо равнище на подготовка във всички образователни институции.

Друга мярка в подкрепа на педагогическите специалисти е заплащането на разходите за транспорт или наем, в случай че местоработата им е в населено място извън местоживеенето.

Променени са държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“ относно повишената практическа подготовка на бъдещите преподаватели. Предоставят се алтернативни пътища за навлизане в учителската професия.

Стимулира се интересът към педагогическите професионални направления и специалности във висшето образование с определянето на повече свободни места, по-добро финансиране, отпускане на допълнителни стипендии и освобождаване от заплащане на такси за целия курс на обучението за студентите в професионални направления „Педагогика“ и „Педагогика на обучението по...“.

Увеличен е относителният дял на приема по професионални направления от области на висше образование „Педагогика“ от 4.6% на 7.6% и „Педагогика на обучението по...“ от 4.2% на 5.9%, през учебната 2020/2021 година за субсидирано обучение, спрямо учебната 2015/2016 година.

Актуализирани са държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“. Осъвременяват се учебните планове и програми на висшите училища с цел въвеждането на компетентностния подход в обучението на студентите в педагогическите специалности. Въведени са учебни дисциплини като „Компетентностен подход и иновации в образованието“, „Приобщаващо образование“, „Информационни и комуникационни технологии в обучението и работа в дигитална среда“ и др. Прилагат се и мерки за повишаване компетентностите на преподавателите от държавните висши училища, подготвящи бъдещи учители, които са насочени към насърчаване на екипната работа между преподавателите в педагогическите специалности, създаване на междууниверситетски центрове и на мрежи за споделяне на личен опит и успешни практики.

Политиките на национално ниво са съобразени с актуалните тенденции в съвременното образование, които предполагат не само директен трансфер на знания от учителите към учениците, но и изграждане на умения за самостоятелно и критично мислене, за работа в екип и личностно развитие. Освен за висококачествена първоначална подготовка на педагогическите специалисти, са създадени условия за тяхната последваща квалификация и кариерно израстване. Дейностите са с фокус към прилагане на компетентностния модел и на иновативни методи на обучение. Необходими са още системни усилия за осъществяване на преход от преподаване на знания към усвояване на ключови компетентности¹.

Съществен акцент е поставен по отношение на възпитателната работа като неизменна част от цялостния образователен процес. Това отразява както утвърдената българска образователна традиция, така и визията за ключовите компетентности в нейните три основни измерения: **знания, умения и нагласи**. Възпитателната работа е в основата на формирането на нагласите, на базата на усвоените знания и развити умения в рамките на всяка една от компетентностите, в т.ч. през процеса на обучение. Утвърдена е и се прилага Стратегия за възпитателната работа в образователните институции. Нейната цел е формирането на личностни качества, ценности, нагласи и мотиви, които да подпомогнат пълноценното развитие на детето/ученика като личност и член на обществото. Възпитателната работа е сферата, в която най-ярко се проявява значимостта на взаимодействието между детската градина/училището и родителите. За да се постигнат системни резултати в цялостния образователен процес, взаимодействието с родителите следва да се развива и надгражда както в контекста на възпитателната работа, така и в процеса на обучението и социализацията на децата и учениците.

Периодът на предучилищното детство е решаващ за по-нататъшното развитие както на интелекта, така и на социалната и емоционалната интелигентност на личността. В този контекст висококачественото образование и грижи в ранна детска възраст са основополагащи за социалната интеграция и личностното развитие, за поставяне основите за учене през целия живот и по-късно - за пригодността за заетост. В последните години политиките в предучилищното образование са приоритетни. Осъществяват се мерки за разширяване на достъпа до предучилищно образование, за мотивация на родителите за активно сътрудничество между семейството и детската градина, за прилагане на иновации в предучилищното образование.

¹ Препоръка на Съвета относно ключовите компетентности за учене през целия живот (2018) се определят осем ключови компетентности: езикова грамотност; многоезикова компетентност; математическа компетентност и компетентност в областта на точните науки, технологиите и инженерството; цифрова компетентност; личностна компетентност, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене; гражданска компетентност; предприемаческа компетентност; компетентност за културна осведоменост и изява. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01))

В периода от м. май 2019 година до м. септември 2020 година в допълнително обучение по български език са включени близо 30 000 деца, а от февруари 2020 година до септември 2020 година са платени дължими такси на около 15 000 деца в неравностойно положение. През 2019 и 2020 година в дейности за осигуряване на плавен преход от семейната среда към детската градина са включени повече от 9500 деца от над 300 детски градини.

През 2020 година са направени промени в ЗПУО, регламентиращи задължителното предучилищно образование от 4-годишна възраст. Те предвиждат още и подпомагане на родителите за заплащане на такси за ползване на детски градини и финансови компенсации за деца, на които не може да се осигури място в държавна или общинска детска градина. Едновременно с това се предвиждат и инвестиции в инфраструктура, подкрепени от инвестиции за подобряване на образователната среда в детските градини. Политиката е насочена към създаване на условия за успешно включване в системата на предучилищното образование на всяко дете, като се осигурят условия за качествени грижи, за ранна социализация и за придобиване на познавателни и социално-емоционални умения и нагласи за учене през целия живот.

Същевременно разпокъсаността на грижите в ранна детска възраст между различни институции остава предизвикателство за осъществяване на качествени и интегрирани политики в областта на образованието и грижите в ранна детска възраст.

Повишаването на обхвата на децата и учениците в задължително предучилищно и училищно образование и намаляването на дела на отпадналите и преждевременно напусналите училище са сред най-важните задачи в областта на образованието. В тази връзка се прилага Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система (Механизъм). В резултат на дейността по Механизма в периода от 2017 година до месец февруари 2020 година екипите за обхват са върнали обратно в училище и в детска градина или са записали за първи път 51 460 деца и ученици. Делът на необхванатите ученици на възраст от 5 до 16 години през учебната 2019/2020 година намалява почти два пъти в сравнение с предходната учебна 2018/2019 година (от 8,47% на 4,73%). Броят на отпадналите ученици, които са били записани в VII клас от набор 2005 г., но не са записани в VIII клас към 15.09.2019 г., е 1238. Резултатът е по-добър в сравнение с предходната учебна 2018/2019 година, когато към 2300 седмокласници от набор 2004 г. не продължиха образованието си в VIII клас.

Цялостната политика за приобщаване е насочена към създаване на условия за подкрепа на индивидуалността на всяко дете/ученик чрез премахване на пречките пред ученето и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота.

Осигурява се подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности. В периода от учебната 2016/2017 година до учебната 2020 - 2021 година, броят на подкрепените деца и ученици със специални образователни потребности е увеличен с над 4770, като през учебната 2020/2021 година е оказана подкрепа на над 19 800 деца и ученици. Подкрепата се оказва от специалисти, назначени в детски градини и училища или в регионални центрове за подкрепа на процеса на приобщаващо образование. Реформирани са и са модернизирани специалните училища.

Подкрепа за личностно развитие за децата и учениците с изяви интереси в областта на науката, технологиите, изкуствата и спорта се осъществява от 128 центъра за подкрепа за личностно развитие в страната.

Подобрили са условията за превенция на отпадането от училище и за мотивация за учене чрез въвеждане на нови регламенти относно заниманията по интереси. С промените в Наредбата за приобщаващото образование и в Наредбата за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование през 2018 година и въведените нови регламенти се осигуряват целеви средства от държавния бюджет. Заниманията по интереси се организират в съответствие с желанията на родителите и на самите ученици, както и с възможностите на училището. За последните три учебни години общият брой ученици в групите за занимания по интереси е над 631 100, от тях брой ученици в групи по STEM – близо 352 500, или 55.9%. Провеждат се устойчиви политики и за подкрепа на децата и учениците с изявени таланти и способности.

Значими усилия са насочени и към приобщаването и образователната интеграция в образователната система на деца и ученици от уязвими групи², включително роми и на деца и ученици, търсеци или получили международна закрила. За подкрепа на процеса на образователна интеграция е създаден Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, а в Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ е включен инвестиционен приоритет „Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите“.

Постигнати са успехи по отношение на повишаването на обхвата на деца и ученици от уязвими групи, включително роми в предучилищно и училищно образование, повишаването на тяхното участие в средно и във висше образование. Прилагат се мерки за насърчаване и реализиране на процеса на образователна десегрегация, които ведно с мерки за формиране на толерантност и умения за интеркултурен диалог оказват положително въздействие по отношение на равния достъп до качествено образование на всички деца и ученици. Въпреки положените усилия, приобщаването и образователната интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително роми остават предизвикателство, което изисква устойчиви усилия от страна на държавата и заинтересованите страни в следващите десет години.

През последните години се прилагат устойчиви политики, насочени към превенция и интервенция на насилието и тормоза и за създаване на подкрепяща и сигурна образователна среда. Като част от мерките в тази област е увеличен броят на училищните психолози и педагогическите съветници. Към месец ноември 2020 година в училищата с 350 и над 350 ученици са назначени общо 966 психолози и 725 педагогически съветници.

Същевременно системното взаимодействие остава предизвикателство, доколкото прилагането му зависи от конкретната образователна институция.

Ключов момент за превенция и справяне с агресията и насилието в образователните институции е привличането на родителите като активен партньор на педагогическите специалисти, образователните медиатори и на социалните работници.

Политиката за приобщаващото образование се надгражда и чрез изпълнение на мерки: за подкрепа на всички деца, които имат затруднения с усвояване на учебното съдържание; за кариерно ориентиране с цел подготовка за преход към следваща образователна степен; за мотивация за продължаване на образованието и за участие на пазара на труда.

От 2018 година е оптимизирано финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование с въвеждане на нови стандарти за финансиране и на допълнителни критерии за справедливо разпределение на средствата от държавния бюджет

² "Деца и ученици от уязвими групи" са деца и ученици в основната степен на образование, застрашени от отпадане от системата на предучилищното и училищното образование или чийто достъп до образование е поставен в повишен риск, поради ниското образователно ниво на родителите/настойниците им и свързаните с това неблагоприятна позиция на пазара на труда и риск от социално изключване.

между образователните институции. Въведените нови стандарти за институция и за паралелка, както и на регионални коефициенти, позволяват да се отчете влиянието и на други фактори при финансирането, а не само броя на децата/учениците.

Осигуряването на равен достъп до образование в задължителна предучилищна и училищна възраст е гарантирано и чрез функционирането на средищните и защитените детски градини и училища, както и чрез обединените училища – от I до X клас. Това е необходимо в контекста на националната политика за преодоляване на неблагоприятните демографски тенденции в България, които водят до намаляване на населението в някои райони и до необходимостта от закриване на училища. Осигурява се безплатен транспорт за децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I – XII клас от населени места, в които няма детска градина или училище до такива в най-близкото населено място на територията на общината или на съседна община. Равният достъп до образование на децата и учениците се подпомага и чрез осигуряването за безвъзмездно ползване на познавателни книжки, учебници и учебни помагала.

Едновременно с изпълнението на политиките за обхващане на децата/учениците в системата на предучилищното и училищното образование и за предотвратяване на отпадането от училище се изпълняват и мерки за повишаване на образователните резултати.

След влизане в сила на ЗПУО са утвърдени държавните образователни стандарти (ДОС), учебни планове и програми, с прилагането на които се цели въвеждането на компетентностния подход в училище. Ориентирането на обучението към придобиване на комплекс от ключови компетентности е свързано със смяна на фокуса към овладяването на знания и умения и прилагането им в живота. Това променя и ролята на учителя от източник на информация в партньор и ментор. Основна цел на преподаването е чрез прилагане на нови методи и подходи да се направи обучението по-привлекателно и практически ориентирано и да се изградят нагласи за учене през целия живот. Извършва се оптимизиране на стандартите, учебните планове и програми с цел по-тясно обвързване на придобитите в училище знания и умения с практическото им прилагане. Въз основа на утвърдените нови учебни програми са одобрени познавателни книжки, учебници и учебни помагала.

ЗПУО създава условия и подкрепа за творчески работещите училища и учители да реализират новаторски дейности и чрез утвърждаване на училища със статут „иновативно училище“. Осигурени са условия и е осъществена подкрепа за създаване и прилагане на иновации във всички сфери на училищния живот. Чрез въвеждане на иновации се модернизира и образователната среда.

Иновативните училища постигат подобряване на образователните резултати чрез въвеждане на иновативни елементи в организацията и съдържанието на обучението. Прилагат се нови методи на преподаване, разработено по нов начин учебно съдържание, учебни програми и учебни планове или организирано по нов начин управление, обучение и образователна среда. За учебната 2020/2021 година 504 училища от 28 области в страната са получили статут „иновативно училище“. От 2019 година се подкрепя създаването на мрежи от иновативни училища.

Дигитализацията на учебния процес е ключов елемент на модерното училище, чрез който се оптимизира процесът на обучение, повишава се неговата ефективност и се подпомага навлизането на иновации, базирани на ИКТ.

В периода 2018 - 2020 година бяха направени значителни инвестиции за изграждане на защитени безжични мрежи, включващи защитни стени от ново поколение и точки за достъп, във всички държавни и общински училища. Тези вътрешни мрежи осигуряват пълно покритие и висока скорост на обмен на информация по съвременните стандарти и дават възможност за

използване от всяка точка на училището на всякакъв тип устройства при високи нива на сигурност. В последните 5 години в институциите от системата на предучилищното и училищното образование са доставени над 20 000 персонални и преносими компютри и таблети. Близко 4000 класни стаи са снабдени със съвременно високотехнологично оборудване за визуализация - интерактивни дъски и дисплеи с вградени компютърни модули и достъп до интернет. Осигурен е гарантиран, постоянен и универсален достъп до качествени образователни ресурси и услуги.

От 2019 година усилията са насочени и към ускорено усвояване на знания и умения за работа в дигиталното общество. През 2020 година е поставено началото на създаването на училищни STEM центрове. Те са интегрирана съвкупност от специално изградени и оборудвани учебни пространства с фокус върху изучаването и прилагането на компетентности в областта на математиката, природните науки и технологиите. Направени са и стъпки по посока на дигитализация в управлението на училищата и на детските градини, което подпомага процеса на взаимодействие с родителите.

Мерките за дигитализация осигуриха възможност да не се прекъсне образователният процес след началото на пандемията от COVID-19 и обявеното извънредно положение, което позволи образователната система да премине успешно в дистанционен режим на работа. С промените в ЗПУО от 2020 година се регламентира обучението от разстояние в електронна среда и се гарантира непрекъснатото обучение на децата и учениците при различни извънредни обстоятелства – грипни ваканции, климатични или други фактори.

Съобразно прогнозите за недостиг на кадри се осъществява реструктуриране на приема в училищното образование. Постепенно се увеличава приемът в професионалното образование, както и приемът в професионалните направления и профилите, свързани с математика, техника, природни науки и информационни технологии. През учебната 2020/2021 година учениците, обучаващи се в професионални паралелки са близо 57% от целия прием в VIII клас, т. е увеличението е с над 5% спрямо предходната година.

През 2018 година са утвърдени условия и ред за допълнително финансиране за издръжка на паралелки за придобиване на квалификация по защитени специалности от професии и специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда. Ежегодно се актуализират списъците със защитените от държавата специалности и специалностите с очакван недостиг на специалисти. Усилията са насочени приоритетно към подготовка на специалисти, за които има търсене на пазара на труда, но няма достатъчно желаещи за обучение в тези професии и специалности. Прилагат се и мерки за осигуряване на кадри за области, приоритетни за регионалното развитие на икономиката. С цел мотивиране на повече ученици към избор на професионално образование се увеличават стипендиите за обучение в защитените специалности, специалностите с очакван недостиг от специалисти на пазара на труда, както и за избралите дуалната форма на обучение.

Прилагат се последователни политики за развитие на дуалното обучение като инструмент за осигуряване на съответствие между образованието и нуждите на пазара на труда. За тази цел се изпълнява програма за обучение на наставници за придобиване на основни педагогически и психологически знания и умения за осъществяване на обучение чрез работа. Активизирани са партньорства между училища и работодатели и интересът към дуалната система на обучение непрекъснато нараства.

Развиват се и политики за създаване, запазване и съхраняване на връзките на българските общности от старите и новите диаспори с България. За училищата с преподаване на български език в чужбина ежегодно се командирова преподаватели по български език и литература, история на България и начални учители. Осигуряват се средства за подпомагане

на обучението по български език и литература, история и цивилизации и география и икономика в българските неделни училища в чужбина.

Продължават усилията за модернизация и обновяване на образователната инфраструктура и на материалната база в детските градини и училищата. Към 2020 година в 61 на сто от всички образователни институции са извършени частични външни и в 58 на сто частични вътрешни ремонтни дейности. В 9 на сто от образователните институции е извършен цялостен външен ремонт и в 14 на сто – цялостен вътрешен ремонт. През 2020 година в центрове за подкрепа за личностно развитие са обзаведени 45 кабинета за работа в областта на науката, технологиите, изкуствата и спорта, 4 астрономически обсерватории са оборудвани с нов дигитални планетариуми. В 12 ученически общежития са оборудвани и обзаведени стаи за занимания по интереси.

Постигнатото до момента развитие в областта на образованието трябва да продължи и да се надгражда, като осигурява дълготрайна устойчивост на системата и отговор на предизвикателствата на бъдещето.

III. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Динамиката на обществения живот в XXI век, интензивността на темповете и нееднородността на процесите на развитие във всички обществени сфери поставят образованието, обучението и ученето пред множество от предизвикателства. За справянето с тези предизвикателства е необходимо всеки български гражданин да бъде образован, знаещ и можещ човек с перспектива за лично и обществено благополучие.

Комплексът от умения, необходими за живот в XXI век непрекъснато се разширява и динамично се променя. Все по-осезаема става нуждата от социална и емоционална интелигентност. През следващите десет години базовата и функционалната грамотност в областта на четенето, математиката, природните науки и технологии и дигиталните умения трябва да се доразвият. Заедно с това ще се налага акцент върху свързващите умения като критично мислене, изказване на информирано мнение, инициативност, насоченост към решаване на проблеми и умения за работа в екип. Ще нараства търсенето на качества на личността като етично поведение, любознателност, адаптивност, лидерство, социална отговорност и приемане на различията.

Успехът на личността, както и благополучието на обществата все повече ще се определят от това, в каква степен образованието формира у всеки човек ценности и изгражда ценностно-ориентирано поведение. Все повече се очертава необходимостта от приоритизиране на възпитателната работа, включително за възпитаването на децата и учениците като достойни граждани на България, Европа и на света. В този процес пряко ангажирани са и родителите и учителите. Прилагането на целенасочени политики за взаимодействие с родителите се очаква да доведе до значително по-добри резултати в образованието, но също така и до формирането на ценности, ориентирани към доброта и толерантност.

Ако искаме сегашните и бъдещите ученици да се справят уверено с най-големите предизвикателства в света, е необходима промяна в начина на преподаване и усвояване на знанията и уменията при формиране на ценности и нагласи. За целта се налага преход от преподаване, запаметяване и възпроизвеждане на информация към използване на интерактивни методи, активно взаимодействие между участниците в образователния процес, персонализация на учебното съдържание и ориентация към резултати. Това са задачи за учителя в XXI век. Все по-ясно се очертава необходимостта учителите да са креативни, иновативни и вдъхновяващи. Те трябва да умеят да мотивират младите хора за търсене на нови знания и формиране на изследователски и творчески интереси. Необходимо е учителите да провокират у учениците стремеж към постоянство и професионализъм, развитие и взаимопомощ. Прилагането на тези политики ще повиши качеството на образованието. За постигане на тази цел образователната система трябва да бъде обезпечена с квалифицирани специалисти, които откриват и развиват заложените и талантите на всяко дете/ученик.

От изключителна важност е да променяме средата, изучаваните предметни области и методите на преподаване с темпове, съответстващи или изпреварващи динамиката на промяната се свят.

Дигитализацията и новите технологии, в частност изкуственият интелект, променят света и структурата на професиите. Тази промяна изисква повишаване нивото на цифровите компетентности и фокусиране на образователния процес върху математиката, технологиите и инженерните умения; върху работата с алгоритми, формирането на умения за гъвкавост и адаптивност. Младите хора трябва да имат достъп до качествено образование,

свързано с дигиталната трансформация, с акцент върху природните и математическите науки. *Така те ще бъдат подготвени гъвкаво да се адаптират към възникващите нови професии.* Голяма част от децата, постъпващи днес в училище, ще имат професия, която към момента все още не съществува, докато редица професии изчезват и се заменят с автоматизирани процеси³. През следващите 10 години се очаква съществен недостиг на технически кадри с професионално и висше образование. Затова политиките следва да бъдат насочени към привличането на повече ученици в тези професионални направления. Ще бъдат необходими нови професионални умения, прояви на творчество, гъвкавост и мобилност както в рамките на една професия, така и при смяна на професиите. Необходимо е индивидуализиране на придобиването на умения, които са нужни на конкретния човек в професионалната му реализация.

Всички посочени предизвикателства в глобален и в национален план налагат приоритизирането на темата за ученето през целия живот по посока на неговото насърчаване с всички инструменти на политиката.

Науката и иновациите се превръщат в основен фактор за намиране на отговори на предизвикателствата пред съвременните общества. Това изисква прояви на творчество и търсене на иновативни решения. Създаването на мрежи от иновативни училища за споделяне и обмяна на опит ще помогне за по-бързото и успешно прилагане на компетентностния подход в обучението и за формирането на ключови умения.

Иновациите в методите на преподаване ще спомогнат за по-силна мотивация за учене и за по-осмислено и трайно знание. Кариерното ориентиране на децата/учениците във всички образователни етапи ще подпомогне професионалната им и житейска реализация.

Съществени предизвикателства пред глобалното и пред българското общество са климатичните промени и опазването на околната среда. Това налага необходимостта от разработване и реализиране на подходящи политики по отношение на здравословен и природосъобразен начин на живот. Осъществяването на цялостен подход в духа на принципите за устойчиво развитие ще спомогне за формиране на ценности и нагласи във връзка със зеления преход.

Задълбочаващите се социални неравенства и миграционните процеси в глобален план затрудняват включването на определени групи в образование и активното им участие в пазара на труда. В България са налице социално-икономически, демографски и други бариери пред образованието. Образователната система търси устойчиви и ефективни решения за успешно включване и трайно приобщаване на всяко дете/ученик, независимо от регионалните особености, социално-икономическия статус на семейството и майчиния език. Съществен акцент в тази връзка е необходимостта детската градина и училището да осъществяват мисията си да обучават, възпитават и социализират децата/учениците *и да взаимодействат с родителите им за формиране на положителни нагласи към образованието и за превръщането им в пълноценни участници в образователния процес.*

Усилията на педагогическите екипи в детските градини и училищата следва да се насочат към осигуряването на най-благоприятна образователна среда за всяко дете/ученик в условията на толерантност, уважение към културното многообразие, умения за интеркултурен диалог и недопускане на дискриминация.

Важен показател за формирането на положителна атмосфера в училище е отношението между учители и ученици, както и между самите ученици. В по-голяма част от страните, включително в България, учениците постигат по-високи резултати по четене, ако възприемат учителя си като по-ентусиазиран и с положителна нагласа към областта, която преподава. От

³ ОИСП и McLeod, Scott and Karl Fisch, “Shift Happens”, <https://shifthappens.wikispaces.com>

друга страна, ученици, които са обект на тормоз, са по-склонни да пропускат учебни дни.⁴ Същевременно нередовното посещение на учебни часове води до занижаване на образователните резултати. Нарушаването на дисциплината оказва пряко влияние върху постиженията. Мерките за превенция на агресията и тормоза и за недопускане на дискриминация ще съдействат за създаване на сигурна, безопасна и подкрепяща атмосфера в образователните институции.

През следващите 10 години е необходимо политиките за качествено приобщаващо образование да бъдат трайно продължавани и надградени. Особено внимание ще бъде обърнато на пълноценното включване и приобщаване в образователния процес на децата/учениците със специални образователни потребности, от уязвими групи, включително роми на търсещи или получили международна закрила и мигранти. Ще се акцентира на индивидуалния подход на преподаване и учене, отчитащи индивидуалния напредък на всяко дете/ученик. Ще се прилагат мерки за адаптация и плавен преход от семейна към образователна среда и при преминаване между отделните етапи и степени на предучилищното и училищното образование. От значение ще бъде и сътрудничеството между детските градини и училищата с държавните и местните органи в социалната и здравната сфера, с образователните медиатори и местните общности.

Всички тези процеси изискват през следващите 10 години да бъдат изпълнявани политики в областта на образованието, обучението и ученето, които позволяват бърза адаптация към външните за средата въздействия и използване в максимална степен на вътрешните за системата фактори.

⁴ PISA 2018

IV. АНАЛИЗ НА ВЪТРЕШНИТЕ (СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ) И ВЪНШНИТЕ (ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ) ЗА СРЕДАТА ФАКТОРИ (SWOT)

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Целенасочена и последователна политика за подобряване на обхвата в предучилищното образование и повишаване на неговото качество; ✓ Създадени условия за социално включване и за подобряване на познавателните и социално-емоционалните умения на децата преди постъпване в училище (регламентирано задължителното предучилищно образование от 4-годишна възраст, включително за възстановяване на такси, дължими от родители); ✓ Целенасочени политики за повишаване на авторитета, социалния статус и квалификацията на учителите; ✓ Резултати от обучението, свързани с придобиването на ключовите компетентности; ✓ Увеличен прием на ученици в училища, предлагащи обучение в STEM направления и за придобиване на професионалното образование; ✓ Приоритизирани политики за дигитализация в образованието, включително във връзка с прехода към цифрова и зелена икономика; ✓ Въведено обучение за придобиване на дигитални умения и предоставен достъп в училищата до безплатен интернет и дигитални ресурси; ✓ Създадени условия за развитие на креативност, творчество и иновации; ✓ Създадени условия за изграждане на мрежи от образователни и други институции; ✓ Създадени условия за приобщаващо образование; 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Нисък дял на участие на България в образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) в сравнение със средния за ЕС; ✓ Наличие на „разделена“ система на ОГРДВ - за децата на възраст от 0 до 3 години и за децата на възраст от 3 години до постъпването им в първи клас; ✓ Ниско ниво на познавателни и социално-емоционални умения, необходими за училищно обучение у деца, за които българският език не е майчин; ✓ Липсва регламент за иновативни детски градини; ✓ Висок дял на лицата, които не притежават функционална грамотност в областта на четенето, математиката и природните науки; ✓ Незадоволително равнище на дигиталните умения на участниците в образователния процес; ✓ Застаряване в учителската професия, съчетано с недостиг в отделни предметни области; ✓ Трудности за персонализация на обучението в зависимост от потребностите и интересите на отделното дете и за работа в мултикултурна среда; ✓ Наличие на сегрегирани училища в градовете и на вторична сегрегация; ✓ Затруднена реализация на трудовия пазар на завършилите поради недостатъчно съответствие на придобитите умения с изискванията на реалната икономика; ✓ Слабо участие в различни форми на учене

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Делегирани правомощия на детските градини и училищата за разгръщане на политики и за избор на методи и средства, подкрепящи развитието на институцията и отговорното и демократично вземане на решения във взаимодействие с родителите; ✓ Обновена и разширена материална база в детските градини и училищата. 	<p>през целия живот;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Недостатъчен мониторинг и оценка на въздействието от иновативните дейности и обмяната на иновативни практики; ✓ Липса на утвърдена култура за креативност и новации в управлението на институциите от системата на предучилищното и училищното образование, за сътрудничество и споделяне на ресурси между тях; ✓ Липса на утвърдена култура за изграждане и развиване на ефективни училищни общности и на системно взаимодействие с родителите за подобряване на резултатите от обучението, възпитанието и социализацията.
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Устойчивост и надграждане на политиките за дигитализация в образованието, включително във връзка с прехода към цифрова и зелена икономика; ✓ Съгласуваност на действията на заинтересованите институции за предоставяне на възможности за учене през целия живот и за утвърждаване на нагласи за устойчиво развитие; ✓ Преодоляване на разпокъсаността на грижите и образованието в ранна детска възраст между различните институции и постигане на единна и цялостна система за ОГРДВ; ✓ Осигуряване на модерна, сигурна, достъпна и екологична среда и превръщане на детските градини и училищата в център в общността; ✓ Подкрепа и развитие на култура за иновации, креативност и споделяне на добри практики чрез обединяването на детските градини и училищата в мрежи и на учителите в общности; ✓ Въвеждане и утвърждаване на интегриран 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Недостиг на учители по отделни специалности; ✓ Липса на последователност в утвърждаването на образованието като хоризонтална политика; ✓ Продължаващо задълбочаване на неблагоприятните демографски тенденции и засилване на негативните им ефекти върху образователната система; ✓ Предаване на неграмотността и на неравностойното социално-икономическо положение между поколенията и отрицателните им въздействия върху ефективността на включването в образование; ✓ Отказ от промяна на фокуса на обучението поради нежелание и трудности да се прилага компетентностния подход; ✓ Консервативни обществени нагласи и ограничена подкрепа за изпреварващи промени в сферата на образованието в съответствие с развитието на технологиите и обществото;

<p>подход при формирането и прилагането на политиките и при оценката на тяхното въздействие;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Устойчивост на политиките за включване и трайно приобщаване в предучилищното и училищното образование; ✓ Устойчивост на политиките за образователна десеграция и превенция на вторичната сегрегация; ✓ Фокусиране на обучението към формиране и развитие на умения за живот и работа през XXI век; ✓ Засилване ролята на детските градини и училищата за възпитание в ценности и превръщането им в ценностно-ориентирано поведение; ✓ Формиране и развиване на ефективни училищни общности с акцент върху системната работа с родителите. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Продължаваша сегрегацията в отделни училища в страната; ✓ Недостатъчно развита система на организационна култура между различните институционални нива за методическа подкрепа, фокусирана върху индивидуалния напредък на конкретния ученик; ✓ Недостатъчно развита система от единни индикатори за отчитане институционалния напредък (на училището) по определена тема в контекста на резултатите от обучението.
--	---

V. ВИЗИЯ И ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ

1. ВИЗИЯ:

Отчитайки качествено променената социална среда и роля на образованието, обучението и ученето в съвременните общества, както и постиженията и проблемите пред българското образование, настоящата Стратегическа рамка формира следната **Визия за образованието, обучението и ученето в Република България през 2030 година:**

През 2030 година всички български младежи завършват училищно образование като функционално грамотни, иновативни, социално отговорни и активни граждани, мотивирани да надграждат своите компетентности чрез учене през целия живот.

Осъществяването на Визията ще доведе до следните резултати:

Институциите от системата на предучилищното и училищното образование през 2030 година предлагат максимално сигурна, здравословна, екологична и подкрепяща среда, където си дават среща образователни традиции, иновативни педагогически решения и дигитално развитие. Те непрекъснато се развиват като пространства за учене и развиване на интересите, за отдых и взаимодействие между деца, ученици, родители и местна общност, обединени от споделени ценности за постигане на общозначима цел – формиране на знаещи и можещи личности, способни да правят отговорни избори и да реализират целите си в динамична и конкурентна социална среда.

Педагогическият специалист през 2030 година е компетентен, подкрепящ, диалогичен, отворен за иновации, с мисия и с нагласа за постоянно учене и развиване на личностните си и професионални компетентности, да мотивира и да вдъхновява децата и учениците, да им помага да изграждат умения и компетентности, които да прилагат в различни житейски и професионални ситуации. Той помага на децата и учениците за тяхното когнитивно, творческото, личностно и емоционално развитие, работейки в партньорство с родителите и заинтересованите страни.

Децата и учениците през 2030 година притежават компетентности и се стремят към личностно развитие и усъвършенстване през целия живот. Те притежават нагласа за успешна социална и професионална реализация и за принос към обществото. Те са активни граждани, които съхраняват традиционните ценности и работят за цялостно подобрене на социума и обществено благополучие.

2. ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ:

В резултат на SWOT-анализа са определени 9 приоритетни области за развитието на образованието и обучението до 2030 година. Приоритетните области обхващат всички значими хоризонтални предизвикателства в системата на образованието и обучението при следване на цялостен подход и в съответствие с определените области на политиките.

<i>1. Ранно детско развитие</i>
<i>2. Компетентности и таланти</i>
<i>3. Мотивирани и креативни учители</i>
<i>4. Сплотени училищни общности и системна работа с родителите</i>
<i>5. Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция</i>
<i>6. Образователни иновации, дигитална трансформация и устойчиво развитие</i>
<i>7. Реализация в професиите на настоящето и бъдещето</i>
<i>8. Учене през целия живот</i>
<i>9. Ефикасно управление и участие в мрежи</i>

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1 РАННО ДЕТСКО РАЗВИТИЕ

По-ранното обхващане на децата във форми на образование и грижи в ранна детска възраст ще бъде ключов приоритет в образователните политики предвид това, че предучилищното образование осигурява развиване на познавателни и социално-емоционални умения, което е основополагащо за по-добри образователни резултати на децата в училище, а в перспектива - и за успешна личностна и професионална реализация.

Участието във форми на образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) има добавена стойност, когато е с високо качество. В тази връзка усилията ще бъдат насочени към осигуряването на достъп, но преди всичко към осигуряване на единна и цялостна висококачествена система на ОГРДВ.

Цели и групи мерки/дейности:

1.1. Разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години в образование и грижи в ранна детска възраст. Ефективна социализация

- Въвеждане и развиване на интегрирани услуги за образование и грижи в ранна детска възраст, които предлагат по-ефективен и балансиран подход между грижа и образование, както и достъпни услуги за всички семейства, които се нуждаят от тях;
- Прилагане на ефективен модел за успешна адаптация и плавен преход на детето от семейната среда към детската градина, включително чрез инвестиции в подкрепяща, приемна, безопасна, мултикултурна, интерактивна среда съвместно със семейството, което да подкрепи детето в периода на преход;
- Разширяване на общата и допълнителната подкрепа за децата в детските градини и групите за предучилищно образование в училище;
- Регламентиране и прилагане на приобщаващи грижи и образование за децата до 3 години по модела на приобщаващото образование за децата от 3 до 7 години;
- Допълнително обучение по български език за децата, чийто майчин език е различен от българския;
- Информирание на родителите относно провежданите политики за развитие на интегрирани подходи на работа и услуги за подкрепа в областта на ранното детско развитие;
- Задълбочаване на партньорството между родителите и институциите, предоставящи услуги в областта на образованието и грижите в ранна детска възраст.

1.2. Осигуряване на качествено образование и грижи за всяко дете в ранна възраст

- Подобряване на условията за отглеждане, възпитание, обучение и социализиране на децата в яслени групи в детските градини и в самостоятелните детски ясли чрез:
 - утвърждаване на стандарти за ранно детско развитие и създаване на условия за тяхното прилагане и в самостоятелните детски ясли и създаване на условия за тяхното прилагане;
 - прилагане на програми за ранно учене, съобразени с възрастовите особености на децата от 0 до 3 години.

- Създаване на предпоставки за прилагане на индивидуален подход към детето чрез:
 - промяна в нормативната уредба с цел намаляване броя на децата в групите в детските градини;
 - промяна на нормативната уредба с цел увеличаване броя на педагогическите специалисти в яслените групи в детските градини и в самостоятелните детски ясли.
- Повишаване капацитета на специалистите за изпълнение на политиките в областта на ранното детско развитие с фокус върху компетентностния подход и насърчаване на образователните иновации;
- Засилване на фокуса върху усвояване на ключовите компетентности за учене през целия живот (включително цифрови, езикови, социални) от ранна възраст и същевременно с това към формиране на ценности. Развитие на творческото и критично мислене;
- Създаване на нормативни условия за функциониране на иновативни детски градини;
- Провеждане на общински и институционални политики за изграждане на среда на доверие и партньорство с родителите за постигане на споделено разбиране за ролята, отговорността и дейностите по сътрудничество за всеки участник в системата за ранно образование и грижи;
- Изграждане на единно разбиране между заинтересованите страни за качеството на образованието и грижите в ранна детска възраст;
- Разработване и прилагане на Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранната възраст, съдържаща показатели за осигуряване на качеството, позволяващи периодичен мониторинг и анализ;
- Модернизиране на материалната база, оборудването и дидактическите средства в детските градини и в детските ясли, вкл. осигуряване на материали за развитие на мисленето и въображението на децата, с цел изграждане на стимулираща и подкрепяща развитието на всяко дете образователна среда;
- Осигуряване за безвъзмездно ползване на познавателни книжки за децата, за които предучилищното образование е задължително.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2 КОМПЕТЕНТНОСТИ И ТАЛАНТИ

Целта при придобиване на съвременните ключови компетентности ще бъде развитие на личностния потенциал на детето/ученика, осигуряване на условия за удовлетворяване на индивидуалните му потребности и ранно откриване на заложбите и талантите му.

Акцентът при обучението ще бъде изместен от възпроизвеждане на готови знания към развитие на съвременни умения и практическа приложимост на изучаваното учебно съдържание, както и върху социалната и емоционалната интелигентност на децата и учениците.

За осъществяването на целите на политиката ще се осъществява партньорство и ефективно с родителите и другите заинтересовани страни.

Цели и групи мерки/дейности:

Цел 2.1. Обучение, ориентирано към формиране и развитие на ключовите компетентности и на умения за живот и работа през XXI век

- Осигуряване на съвременна образователна среда, която да гарантира единен подход при прилагането на ключови компетентности в сферата на формалното образование, неформалното обучение и информалното учене;
- Разработване и прилагане на система за мониторинг на резултатите от образованието и грижите в ранна детска възраст и готовността за училище;
- Актуализиране на ДОС за предучилищното образование, основано на измерване и анализ, и синхронизирането му със стандарти за ранно детско развитие;
- Поставяне на акцент върху изграждането на социални умения и емоционална интелигентност от ранна детска възраст;
- Актуализиране на учебните планове с цел балансиране на учебното време за придобиването на ключовите компетентности и уменията за живот и работа в XXI век и за развитие на таланта и интересите на отделния индивид;
- Актуализиране на учебните програми с извеждане на компетентностно ориентирани, реалистични, ясни и разбираеми резултати от обучението на учениците въз основа на данни, измерване и анализи;
- Създаване на условия и подкрепа за изграждане на цялостни училищни визии и стратегии за интегриране на учебното съдържание с фокус върху ключовите компетентности;
- Създаване на интердисциплинарни учебни планове и учебни програми;
- Смяна на фокуса на обучението от преподаване на знания към овладяване на ключови компетентности и развитие на способности да се решават проблеми;
- Акцентиране върху формиране на научна, финансова, дигитална медийна грамотност и дух на предприемчивост и иновации;
- Инвестиране в изучаването на чуждите езици и придобиването на дигитални и комуникативни умения;
- Развитие на ключови компетентности и умения за живот през XXI век чрез средствата и формите на различните изкуства, науки, технологиите и спорта;
- Създаване и използване на разбираеми, атрактивни и съвременни средства за постигане на очакваните резултати от обучението - познавателни книжки, учебници, учебни помагала,

- достъп до електронно четими учебници, електронни ресурси, подпомагащи придобиването на необходимите компетентности и стимулиращи развитието на личностни, социални и граждански умения и на емоционална интелигентност;
- Развитие на система от инструменти за измерване на постигането на основни резултати от обучението в хода на вътрешно оценяване, опиращи се на дескриптори (ключови думи);
 - Ориентиране на оценяването към ключовите компетентности с акцент върху функционалната грамотност в областта на четенето, математиката, природните науки, както и към межкултурни компетентности, умения за решаване на проблеми в екип и метакогнитивни умения;
 - Синхронизиране на изискванията на вътрешното външното и международното оценяване на учениците към ключовите компетенции на децата/учениците;
 - Разработване и прилагане на система за провеждане и оценяване на изпитите в системата на училищното образование в електронна среда;
 - Разработване и поддържане на система за представяне на тенденциите в постиженията на учениците по училища и региони;
 - Формиране на умения при децата/учениците да използват придобитите компетентности при изпълнение на ежедневни задачи, за справяне в сложни и непознати житейски ситуации в променяща се околна среда;
 - Придобиване на интегрален микс от компетентности чрез свързване на знанията и уменията от различни области за прилагане на наученото в практически ситуации, поощряване на ученето чрез преживяване и решаване на реални проблеми;
 - Създаване на условия и подкрепа на екипната работа на учителите за интегриране на учебното съдържание, за ефективно осъществяване на междупредметни връзки и за работа върху усвояване на свързващите (трансверсални) компетентности у учениците;
 - Интегриране на дигиталната и медийната грамотност в обучението по всички учебни предмети;
 - Системно взаимодействие с родителите за формиране и развитие у децата/учениците на ключовите компетентности и на умения за живот и работа през XXI век.

Цел 2.2. Възпитание в ценности

- Насърчаване на ценностно-ориентирано поведение и създаване на атмосфера в класната стая, благоприятстваща формиране на социални и граждански компетентности;
- Реализиране на инициативи за съхраняване и утвърждаване на българската национална идентичност и популяризиране на българския език, традиции и култура;
- Възпитание, насочено към изграждане у децата/учениците на стремеж за изказване на информирано мнение, за проява на взаимно уважение, разбирателство и сътрудничество; възпитание в доброта;
- Обучение, насочено към приобщаване към европейските и общочовешките ценности;
- Развитие на умения за справяне с прояви на радикализация и екстремизъм, водещи до разделение, дискриминация, разпространение на фалшиви новини и омраза в обществото;
- Развитие на умения за разпознаване и превенция на трафик на хора; на зависимости към наркотични вещества и др.;
- Изграждане на умения за критично мислене и разбиране за света, културата, религиите, историята, медиите, икономиката, околната среда, устойчивостта;

- Развитие на ценностно-ориентирано поведение за зачитане на човешкото достойнство, свободата, демокрацията, равенството, правовата държава и правата на човека, с акцент върху правата на детето и детското участие;
- Формиране на компетентности за межкултурен диалог и изява на активна гражданска позиция; осигуряване на детското и младежко участие;
- Формиране на толерантност и уважение към етническата, националната, културната, езиковата и религиозната идентичност на всяко дете/ученик;
- Системно взаимодействие с родителите за формиране на ценности у децата/учениците.

<p><i>Цел 2.3. Развитие на способностите и талантите</i></p>

- Разширяване на спектъра от занимания по интереси, насочени към развитието на личностни и междуличностни умения;
- Разширяване на обхвата на участниците в заниманията по интереси, чрез провеждане на различни форми на изяви на училищно и междуучилищно, общинско ниво и др.
- Задълбочаване на сътрудничеството между училищата и центровете за подкрепа за личностното развитие (ЦПЛР) за изпълнение на дейности по интереси между институциите от системата на образованието;
- Разнообразяване на формите и възможностите за развитие на талантите на децата и учениците с изявени интереси в областта на науките, изкуствата, технологиите и спорта (участие в педагогическите форми, организирани в центровете за подкрепа на личностното развитие и в училищата, провеждане на курсове, летни академии и др., спортно-тренировъчни лагери за подготовка на отбори за участие в различни видове състезания, държавни и международни първенства);
- Подкрепа за участие в изяви, конкурси, олимпиади и състезания на местно, регионално, национално и международно ниво в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;
- Предоставяне на материални и морални стимули за децата и учениците с изявени интереси в определена област на науката, технологиите, изкуствата, културата и спорта;
- Привличане на представители на висши училища, научни институти, социални партньори и неправителствени организации в подкрепа на заниманията по интереси и извънучилищните дейности;
- Създаване на подходящи условия в детските градини и училищата, центровете за подкрепа за личностно развитие и Националния дворец на децата за насърчаване на активния начин на живот;
- Създаване на подходящи условия в детските градини и училищата, центровете за подкрепа за личностно развитие и Националния дворец на децата за откриване и развиване на умения и таланти чрез разнообразни педагогически форми и дейности по интереси;
- Системно взаимодействие с родителите за развитие на способностите и талантите на децата/учениците.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3 МОТИВИРАНИ И КРЕАТИВНИ УЧИТЕЛИ

Качественото образование изисква да бъде реализиран в пълнота моделът на преподаване и учене, основан на компетентностния подход. В този контекст ще се прилагат политики за реформиране на образователния процес в педагогическите специалности, за усъвършенстване на продължаващата квалификация и за устойчиво обезпечаване на образователната система с педагогически специалисти, като се наблегне на мерки, свързани с неравномерното разпределение на учители в страната.

Ще се работи в посока повишаване мотивацията за упражняване на учителската професия, за привличане на млади хора и специалисти от други професии и представители на бизнеса.

Цели и групи мерки/дейности:

Цел 3.1. Повишаване на привлекателността и престижа на учителската професия и обезпечаване на системата на образованието в дългосрочен план с учители във всички образователни институции и по всички дисциплини

- Разработване на система за информиране, мотивиране и насочване на ученици и студенти от всички заинтересовани страни към избор на учителската професия;
- Подкрепа на новопостъпващи педагогически специалисти в институциите от системата на предучилищното и училищното образование;
- Прилагане на политики за мотивиране на завършващите педагогически специалности да започнат работа в малки населени места с недостиг на учители;
- Реализиране на политики за връщане в системата на образованието на специалистите с професионална квалификация „учител“, които в момента не работят в системата;
- Прилагане на политики за привличане и включване в образователния процес на представители на бизнеса, висши училища, научни организации и други специалисти;
- Прилагане на политики, стимулиращи придобиването на квалификация „учител“ от специалисти от други професии и включването им в системата на образованието;
- Устойчивост на политиката за повишаване на доходите на учителите чрез поддържане на съотношение от 120% на средната заплата на учителите спрямо средната заплата за страната и ръст на минималната основна заплата на учител не по-нисък от ръста на средната работна заплата.

Цел 3.2. Развитие на компетентностите в съответствие с променящата се роля на учителя

- Актуализиране на образователното съдържание и образователните програми за подготовка на педагогическите специалисти във висшите училища в съответствие с промените през XXI век;

- Актуализиране на професионалните профили на педагогическите специалисти и включването в тях на ключовите компетентности на XXI век и въвеждане на компетентностен модел при подбор на учители;
- Разширяване на практическата подготовка на студентите в педагогическите специалности и повишаване на нейното качество;
- Разширяване на широкоспектърното обучение и на обучението по бинарни специалности в педагогическите програми за обучение във висшите училища;
- Усъвършенстване на квалификационните програми във висшите училища, насочени към формиране на интердисциплинарни професионални компетентности на учителите;
- Обучения в реална работна среда на учителите по професионална подготовка;
- Изграждане на партньорства и мрежи за сътрудничество между висшите училища и образователните институции за провеждане на стажове и практики на учители;
- Изработване и прилагане на система за проследимост на придобитите квалификации и на необходимостта от продължаваща квалификация на педагогическите специалисти;
- Насърчаване на обучението и ангажираността на педагогическите специалисти през целия живот за продължаващо професионално развитие;
- Разширяване на възможностите за квалификацията на педагогически специалисти без откъсване от работа;
- Насоченост при подготовката на педагогическите специалисти към прилагане на компетентностния подход и на ценностно-ориентиран подход в образователния процес;
- Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти, осигуряващи образованието и грижите в ранна детска възраст;
- Развитие на дигиталните компетентности на педагогическите специалисти за прилагане на новите технологии, за облачни ИКТ услуги, за иновативни дигитални методи за преподаване, за интегриране на дигиталната медийна грамотност в обучението по всички учебни предмети и др.;
- Създаване на условия за изграждане на мрежи от училищни екипи, включващи педагогически и непедагогически специалисти и създаване на професионални общности за споделяне на добри практики;
- Развиване на компетентностите на педагогическите специалисти за работа с даровити/талантливи деца/ученици, с деца/ученици със специални образователни потребности и в мултикултурна среда;
- Развиване на компетентностите на педагогическите специалисти за ефективно взаимодействие с родителите и другите заинтересовани страни;
- Развиване на професионални общности на педагогически специалисти на основата на мрежовия подход;
- Осъществяване на мобилност на педагогически специалисти, в т.ч. и чрез Европейска програма Еразъм+;
- Признаване на създадените от педагогическите специалисти отворени образователни ресурси като професионална или академична заслуга;
- Оценка на въздействието на политиката за последващата квалификация на педагогическите специалисти. Изработване и прилагане на система за проследяване на ефекта от обученията за професионално развитие на учителите на училищно ниво.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 4

СПЛОТЕНИ УЧИЛИЩНИ ОБЩНОСТИ И СИСТЕМНА РАБОТА С РОДИТЕЛИТЕ

Пътят към по-привлекателно и по-качествено образование минава през ефективните училищни общности, обединени от общосподелена система от образователни ценности. Ще се прилагат политики за създаване и задълбочаване на връзките и взаимодействието в училищната общност между всички участници в образователния процес (деца и ученици, учители и други специалисти и родители), с местните власти и местната общност, както и с институции и граждански организации, имащи отношение към образователното и личностно развитие на децата. Те ще се осъществяват в условията на равнопоставеност и диалог и ще са насочени към постигане на споделена визия за развитието на детската градина/училището. Сърцевината на тези политики ще бъде утвърждаването на устойчив, позитивен училищен климат, на атмосфера на доверие, уважение и грижа за другия, на чувството за общностна принадлежност и стремеж към по-добри постижения.

Цели и групи мерки/дейности:

Цел 4.1.: Създаване и развиване на ефективни училищни общности

- Прилагане на система от мерки/правила за ефективно функциониране на училищната общност, свързани със социалната ангажираност и отговорностите на всички членове на общността, с акцент върху семейството;
- Прилагане на училищни политики за създаване на позитивен организационен климат, ефективна комуникация и позитивни отношения между всички участници в процеса на образование и заинтересованите страни, включително за управление на конфликти, за преодоляване на стереотипи, предразсъдъци и дискриминационни нагласи;
- Насърчаване участието на училищните общности в планиране и реализиране на училищни събития - конкурси, празници, тържества, спортни събития и др.;
- Прилагане на програми за взаимодействие на училищната общност с различни заинтересовани групи, които да подпомагат включването на децата в образование, трайното им приобщаване и повишаването на образователните им резултати;
- Организиране на училищното пространство и инфраструктура с оглед превръщане на детската градина/училището в център на общността и място за диалог (дружелюбна училищна среда).

Цел 4.2.: Обединяване на ресурсите на семейството и детската градина/училището за пълноценното развитие на детето/ученика

- Прилагане на подходящи форми за взаимодействие с родителите, насочени към осъзнаване и осъществяване на техните отговорности за възпитанието, развитието, образованието и отглеждането на децата, както и за сътрудничество с детската градина/училището (обучения, семинари, кръгли маси и др.);
- Проучване становището на родителите по значими за училищния живот теми (допитвания, анкети, формуляри за обратна връзка и др.) и създаване на условия за диалог, доверие и

равнопоставеност при вземането на решенията за образованието и развитието на децата и учениците;

- Координиране взаимодействието на семействата с външни институции и организации, оказващи социална, образователна и личностна подкрепа за децата/учениците;
- Създаване на условия за взаимодействие между родителите и насърчаване на партньорството между тях за активно участие в училищния живот (на ниво група/клас, детска градина/училище, извънучилищно ниво; общности на настоящи и бивши родители и деца/ученици и др., които работят съвместно в интерес на училището и др.);
- Насърчаване на родителите да участват чрез избраните от тях представители в обществените съвети и училищните настоятелства.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 5

ЕФЕКТИВНО ВКЛЮЧВАНЕ, ТРАЙНО ПРИОБЩАВАНЕ И ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНТЕГРАЦИЯ

Ще продължи изпълнението и надграждането на политиките за осигуряване на ранен и равен достъп до образование, превенция на отпадането и реинтеграция в образователната система. Приоритетно ще се изпълняват мерки, насочени към гарантиране на устойчивост на процеса на образователна интеграция, намаляване на неравенствата, насърчаване на социалното включване, мотивация на деца и родители за образование, системна работа с родителите за привличането им като пълноценни участници в образователния процес.

Ще бъдат изпълнявани мерки за разширяване на възможностите за ефективно приобщаване на деца/ученици със специални образователни потребности, от уязвими групи, включително роми, на търсеци или получили международна закрила и мигранти. Ще се засили сътрудничеството между институциите от системата на предучилищното и училищното образование с държавните и местните органи в социалната и здравната сфера, с образователните медиатори, родителите и местните общности. Ще се осигурява приобщаваща, подкрепяща, сигурна и безопасна образователна среда за провеждане на ефективен образователен процес, за опазване и укрепване здравето на децата и учениците и за тяхното пълноценно личностно развитие.

Цели и групи мерки/дейности:

Цел 5.1. Преодоляване на регионалните, социално-икономическите и други бариери за достъп до образование

- Поддържане на оптимална мрежа от детски градини и училища;
- Обновяване и разширяване на съществуващите и строеж на нови детски градини в общините с недостиг на места;
- Изграждане на нови и реконструиране на съществуващи училищни сгради за преминаване на едносменно обучение;
- Подпомагане на храненето, предоставяне на месечни и еднократни стипендии, познавателни книжки, учебници и учебни комплекти и достъп до образователни ресурси, осигуряване на целодневна организация на учебния ден, съгласно действащите нормативни разпоредби;
- Осигуряване на безплатен, безопасен и екологичен транспорт на децата/учениците до образователни институции;
- Разширяване на обхвата на безплатния транспорт за учениците от професионалните училища;
- Подпомагане на родителите относно заплащането на такси за посещение на детски градини и отпадането им до края на периода;
- Осигуряване на качествени и модерни условия за живот и учене/самоподготовка в ученическите общежития;
- Изграждане на достъпна архитектурна среда в образователните институции;
- Устойчивост и надграждане на подкрепата за детските градини и училищата с концентрация на деца и ученици от уязвими групи, включително роми с оглед привличане на учители за работа в тях и повишаване качеството на образованието;

- Изграждане на мултифункционални центрове със съвременна материална база за развитие и реализация на учениците и младите хора;
- Устойчивост на мерките за подкрепа на дейността на центровете за подкрепа за личностното развитие;
- Насърчаване на училищни партньорства между училища с различен профил от градски и селски райони.

Цел 5.2. Взаимодействие с деца и родители за създаване на положително отношение към образованието

- Разработване и прилагане на модели на взаимодействие дете/ученик – родители – учители – медиатори/социални работници за превенция на отпадането от образователната система;
- Разработване и прилагане на конкретни дейности за съвместна работа на деца и родители в и извън детската градина;
- Въвеждане и прилагане на семейни програми, насочени към разясняване на ползите и на задълженията за включване в образование, към повишаване уменията на родителите за грижа и подкрепа на децата и за взаимодействие с институциите;
- Организиране на общи дейности по интереси, честване на празници, благотворителни акции и други събития за създаване на положително отношение към образованието;
- Съвместна работа между родители и учители за адаптиране на децата към образователната система и създаване и развиване на мотивация за учене;
- Предоставяне на интегрирани услуги в детските градини и училищата и споделяне на добри практики за междусекторни услуги за образователна, социална и здравна подкрепа;
- Подкрепа на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система, в т.ч. проследяване на всеки случай на дете/ученик при пътуване и миграция и/или в риск от отпадане, както и подобряване на междуинституционалния обмен на информация;
- Увеличаване броя на образователните медиатори, педагогическите съветници, психолозите и социалните работници в екипите за обхват към образователните институции.

Цел 5.3. Подкрепа на развитието на специалистите в системата на предучилищното и училищното образование

- Повишаване компетентностите на учителите, образователните медиатори, педагогическите съветници, психолози, кариерни консултанти, ресурсни учители, логопеди, социални работници (вкл. чрез споделяне на опит и взаимно учене) за успешно включване и пълноценно участие на децата/учениците в образователния процес;
- Повишаване на компетентностите на учителите, педагогическите съветници, психолозите, образователните медиатори и кариерните консултанти за работа в мултикултурна образователна среда;
- Разработване и изпълнение на програми за подкрепа на учители за адаптирането им в детски градини, училища и ЦПЛР с концентрация на деца/ученици от уязвими групи, включително роми;
- Осигуряване на възможности за повишаване на квалификацията на непдагогическите специалисти;

- Изграждане на мрежа за професионална подкрепа и обмен на добри практики между образователни медиатори, кариерни консултанти, помощници на учителя и на помощник-възпитателите;
- Подкрепа на професионалните умения на непедагогическите специалисти във всички степени и етапи на предучилищното и училищното образование за работа със семействата.

Цел 5.4. Прилагане на индивидуален подход към потребностите на всяко дете и на всеки ученик

- Регламентиране на възможността за включване на повече педагогически специалисти съобразно необходимостта в група/паралелка с оглед отделяне на повече внимание и грижи;
- Прилагане на приобщаващи грижи и на модели за адаптация и плавен преход на детето/ученика към условията в детската градина и в училището, както и на прехода между отделните етапи и степени;
- Подкрепа на учителите за прилагане на индивидуален подход и за персонализиране на обучението за всяко дете/ученик съобразно индивидуалните му потребности, напредъка и възможностите за разгръщане на пълния му потенциал;
- Използване на възможностите на дигиталните технологии и изкуствения интелект при персонализацията на обучението;
- Разработване на национални и училищни политики за отчитане на добавената стойност;
- Споделяне на добри практики при прилагането на индивидуален подход при обучението на децата/учениците.

Цел 5.5. Подкрепа за пълноценно участие в образователния процес на деца и ученици със специални образователни потребности

- Функционално оценяване на образователните потребности на децата/учениците със специални образователни потребности и хронични заболявания;
- Разработване и прилагане на програми за психомоторно, познавателно и езиково развитие, за индивидуална и групова работа при установени езикови и/или емоционално-поведенчески и/или сензорни затруднения;
- Обогащане на специализираната подкрепяща образователна среда – оборудване и обзавеждане на ресурсни, сензорни и др. кабинети, съобразно нуждите на децата и учениците;
- Осигуряване на образователни ресурси за безвъзмездно ползване за учениците със сензорни увреждания от I до XII клас;
- Осигуряване на необходимата техника за провеждане на учебния процес на децата/учениците със специални образователни потребности;
- Създаване и използване на адаптирани отворени образователни ресурси за деца/ученици със специални образователни потребности.

Цел 5.6. Образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително ромите, на търсеещи или получили международна закрила и мигранти;

- Насърчаване на десегрегацията на училищата и формиране на подкрепяща обществена среда, междуучилищни дейности, създаване на партньорство с местните общности и

- гражданския сектор, допълнителна работа с учениците и с родителите, насърчаване участието на родителите в образователния процес в мултикултурна среда;
- Цялостна подкрепа за достъп до образование на децата и учениците от малките населени места (хранене, транспорт, учебници);
 - Прилагане на политики за толерантност и уважение към културните различия и ефективно межкултурно взаимодействие, за преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност;
 - Подкрепа за повишаване на обхвата в средно образование и във висше образование на представители на уязвимите групи, включително роми. Приемане и обучение в държавните и общинските детски градини и училища на малолетните и непълнолетните чужденци, търсещи или получили международна закрила.

Цел 5.7. Подкрепа за пълноценно участие в образователния процес на деца и ученици с изявени дарби

- Взаимодействие между училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие за ранно откриване на талантите и способностите на всяко дете и ученик и насърчаване на развитието и реализацията им чрез училищните екипи за подкрепа;
- Осигуряване на достъп до занимания по интереси за деца от малки населени места или слабо развити икономически райони;
- Равнопоставен достъп до спортна и културна инфраструктура и обучение;
- Осигуряване на морална и материална подкрепа за деца с изявени дарби за високи постижения в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта.

Цел 5.8. Превенция и намаляване на агресията и тормоза и недопускане на дискриминация в образователните институции

- Включване на деца/ученици в риск в групи за повишаване на социалните умения за общуване и решаване на конфликти по ненасилствен начин;
- Оказване на психологическа и педагогическа подкрепа за децата, учениците и родителите;
- Квалификация на педагогическите специалисти за управление на конфликти, справяне с агресията, дискриминацията и насилието;
- Изпълнение на инициативи за повишаване на толерантността, за намаляване на агресията и кибертормоза;
- Създаване на центрове по медиация за справяне с агресията, в които медиатори са ученици и учители;
- Споделяне на успешни училищни политики за превенция и намаляване на агресията и тормоза и недопускане на дискриминация;
- Изграждане/модернизиране на системи за сигурност и контрол на достъпа в детските градини и училищата;
- Формиране на компетентности за межкултурен диалог, провеждане на кампании за толерантност и намаляване на агресията на учениците;
- Разработване и прилагане на модели на взаимодействие дете/ученик – родители – учители/психолози за превенция и намаляване на агресията и тормоза в училище.

Цел 5.9. Разширяване на възпитателната функция на образователните институции

- Изпълнение на програми за възпитателна работа, вкл. споделяне на модели за възпитателни взаимодействия в образователния процес;
- Споделяне на добри практики и иновации във възпитателната дейност на образователните институции;
- Формиране на нагласи за приемане на различията между децата и учениците, основани на раса, народност, етническа принадлежност, произход, религия;
- Подкрепа на дейността на ученическите съвети и ученическото самоуправление в училищата;
- Засилване на диалога и взаимодействието с родителите и включването им в дейностите на образователните институции.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 6 ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИНОВАЦИИ, ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Иновациите в образованието целят промяна на културата на преподаване и създаване на по-привлекателна среда за учене, както и повишаване ефективността на образователния процес. Те стимулират креативното мислене и творчеството в процеса на обучение. Ще се развиват образователни иновации във всички етапи и степени на образованието и във всички сфери на училищния живот. Важно значение ще има свързването на детските градини и училищата, както и на учителите в мрежи и общности за иновации и креативност.

Дигиталните умения и компетенции са приоритет за целия образователен спектър. Достъпът до ИКТ за децата от XXI век е неразделна част от достъпа до образование. Навлизането на иновации, базирани на ИКТ в системата на образованието ще усъвършенства процеса на обучение и ще повиши неговата ефикасност и ефективност. В сферата на образованието ще се прилагат политики, насочени към изграждане и надграждане на образователна облачна среда и създаване на ресурси, както и към споделяне и интегриране на вече съществуващи и доказали се на национално и международно равнище ресурси. Ще се насърчава и формирането на умения у учениците да станат дигитални създатели, да моделират, програмират и развиват дигитална креативност. Усилията ще се насочат към въвеждане на специализирани софтуерни решения за анализ и оценяване на образователните резултати.

Образованието за устойчиво развитие е тясно свързано с международните дискусии за устойчиво развитие, с програмата на ООН и Целите за устойчиво развитие (ЦУР) до 2030 година. В контекста на тази перспектива ще се прилагат образователни политики за създаване на гражданска, финансова, здравна, екологична и спортна култура. Ще се формират ключови компетентности у децата/учениците за устойчиво развитие, интеркултурен диалог, разбиране и оценяване на културното многообразие, както и компетенции за демократична култура и дигитално гражданство. Ще се разширяват познанията за безопасност на движението по пътищата. Ще се създава цялостен обновен облик на образователните институции, подкрепен от инвестиции в съвременна, провокираща мисленето и творчеството образователна среда и в модерно оборудване и обзавеждане.

Цели и групи мерки/дейности:

Цел 6.1. Насърчаване и развитие на култура за иновации

- Въвеждане на образователни иновации в организацията, управлението, образователното съдържание, методите на преподаване и образователната среда;
- Развиване на взаимното учене и провокиране за иновативни решения във всички сфери на училищния живот сред учителите, директорите и експертите от регионалните управления на образованието;
- Създаване на педагогически професионални общности и активизиране на участието и екипната работа на педагогическите специалисти при вземане на решения, предлагане и реализиране на иновации;
- Текущ обмен на данни и опит между педагогическите специалисти, свързани с постиженията на учениците, чрез използване на отворени образователни ресурси;

- Създаване на механизми за самооценка на иновационните дейности, посредством споделяне на иновативни практики и постижения от страна на учениците и техните родители;
- Въвеждане, утвърждаване и мултиплициране на иновативни практики, реализирани посредством мобилност, включително и чрез програмата Еразъм +;
- Разработване и прилагане на подкрепящи политики за иновации и стимулиране на личното творчество на участниците в образователния процес;
- Подобряване и активизиране на участието на родителската общност чрез приобщаващи иновативни дейности;
- Мотивиране за учене чрез проектно-базирано обучение както в присъствена форма, така и в обучение в електронна среда на базата на интегрирано знание, критично мислене и самооценка;
- Изграждане на мрежа на иновации чрез създаване на иновативно пространство между училища, представители на висшите училища и неправителствения сектор, в партньорство с общи цели и теми за обмен на нововъведения;
- Изграждане на национално уеб-базирано пространство за обмяна на информация, публикуване на иновационни практики и представяне на иновативни продукти.

Цел 6.2. Иновации в образователния процес

- Създаване на условия за обучение на учениците в малки групи или индивидуално в различни режими на работа във училищата и извън тях;
- Разширяване на възможностите за интегрирано знание чрез проектно-базирано обучение, развитие на езиковите и комуникативните умения;
- Подобряване на образователната среда, чрез обособяване на STEM среда за прилагане на нови методи на преподаване, с цел мотивиране на учениците за учене, трайно знание и професионална ориентация в областта на високотехнологичните индустрии;
- Създаване на ученически научно-изследователски общности в училищната STEM среда съвместно с представители на научната общност и бизнеса;
- Развитие на умения за работа в различни социокултурни среди и области на живота;
- Прилагане на хибридна форма на обучение (присъствено и дистанционно) чрез използване на отворени образователни ресурси и прилагане на иновативни методи на преподаване;
- Сътрудничество за мултиплициране на ефективни иновации между иновативни образователни институции, между иновативни и неинновативни училища;
- Създаване и развитие на партньорства с други образователни институции и родители за споделяне на иновативни практики;
- Създаване и развитие на мрежи от иновативни детски градини и училища;
- Стимулиране на иновациите и обединяване на хората за обща кауза чрез прилагане на образователни модели с добавена стойност.

Цел 6.3. Иновации в образователната среда

- Подобряване на образователната среда чрез създаване на училищни и извънучилищни центрове със STEM среда – иновативни учебни центрове с фокус върху STEM, които са нов модел на учене и включват промяна в образователната среда, учебното съдържание, преподаването, организацията и управлението на училищните процеси, експериментална и изследователска работа;

- Подкрепа на всички училища за създаване на STEM центрове;
- Осигуряване на естетични, модерни и гъвкави пространства в училищата и в детските градини и училищата, които осигуряват адаптация спрямо променящите се нужди на обучението и иновативните практики;
- Разширяване на достъпа до модерни ИТ технологии с оглед провеждане и участие в иновации от разстояние, бърз и качествен достъп до информация и приобщаване на други участници в иновационните процеси;
- Разширяване на образователната среда извън детската градина и училището с оглед прилагане на иновации в удобни и достъпни пространства, включително „зелени класни стаи“ в обсега на детската градина/училището и сред природата.

<p>Цел 6.4. Развитие на образованието в дигитална среда и чрез дигитални ресурси</p>

- Балансирано използване на дигиталните образователни решения и на традиционното учене съобразно възрастта на децата;
- Развиване на уменията на педагогическите специалисти за преподаване в онлайн среда и за разработка и използване на дигитално учебно съдържание;
- Формиране на компетентности у учениците и педагогическите специалисти за създаване, редактиране, обогатяване и актуализиране на дигитално съдържание;
- Формиране на умения за безопасно използване на интернет, за разпознаване на рискове, заплахи, фалшивите новини и др.;
- Ефективен и постоянен контрол от страна на педагогическите специалисти за спазване на правилата за работа в мрежата на деца/ученици в образователните институции;
- Редуциране достъпа до вредно или незаконно съдържание в интернет на децата/учениците в образователните институции от ръководителя на компютърния кабинет, съвместно с интернет доставчика;
- Развиване на умения за създаване, използване и моделиране на изкуствен интелект;
- Надграждане на облачната среда в системата на образованието, въвеждане на специализирани софтуерни решения за анализ и оценяване на образователните резултати, чрез използване на компютърно моделиране, алгоритми и изкуствен интелект;
- Създаване във всяка институция от предучилищното и училищното образование на високо-технологична образователна среда и условия за преподаване чрез използване на интегрирани образователни платформи и облачни технологии;
- Създаване на условия за обучение в дигитални технологии в извънучилищните центрове за подкрепа за личностно развитие;
- Увеличаване броя на крайните електронни устройства в институциите от системата на предучилищното и училищното образование;
- Осигуряване на свободен, защитен/безопасен достъп до интернет на учениците в институциите от системата на предучилищното и училищното образование;
- Развитие на вътрешните и външните (вкл. международни) училищни мрежи за осигуряване на бърз, защитен и надежден достъп до дигитални ресурси;
- Обзавеждане на учебните кабинети със съвременно оборудване за работа с дигитално учебно съдържание и превръщането им в дигитални класни стаи;
- Осигуряване на достъп до виртуална класна стая и на педагогическа подкрепа за обучение от разстояние в електронна среда за всички ученици в случаи на епидемии, природни бедствия и др., както и за тези ученици, които попадат в рискови категории и не могат да

посещават училище поради здравословни причини и/или са със специални образователни потребности;

- Споделяне, интегриране и използване на вече съществуващи и доказали ефективността си безплатни дигитални образователни ресурси за ученици и учители;
- Разработване и осигуряване за безвъзмездно ползване на дигитални образователни ресурси за учениците;
- Осигуряване за безвъзмездно ползване на достъп до електронно четим учебник на съответните учебници – печатни издания за учениците от I до VII клас;
- Въвеждане и използване на системи с изкуствен интелект в училищното и професионалното образование и обучение;
- Увеличаване на приема за обучение на ИТ специалисти чрез разширяване на мрежата от професионални и профилирани гимназии;
- Развиване на облачните услуги и вграждането им в образователната система;
- Развиване и използване на технологията „Интернет на нещата“ (IoT) за целите на образователната система.

Цел 6.5. Образование за устойчиво развитие

- Осъществяване на специализирани обучения на учители за ефективно педагогическо взаимодействие в съответствие с принципите за устойчиво развитие;
- Въвеждане на дейности по опознаване на природата в неурбанизирана среда;
- Разширяване на дейностите, свързани с повишаване на двигателната активност и здравословното хранене;
- Изграждане на партньорство и съвместни политики на всички нива (национално, регионално, локално и институционално) за постигане на целите за устойчивото развитие;
- Изграждане на екологична култура и навици за разделно събиране на отпадъци;
- Реализиране на дейности за популяризиране на европейските инициативи в областта на образованието за устойчиво развитие;
- Обучение, ориентирано към формиране на знания и умения за живот с фокус към здравното образование, здравословното хранене, първа долекарска помощ, безопасно движение по пътищата, обучение по различни видове спорт и други с активното участие на родителите;
- Създаване и използване на отворени образователни ресурси и модели за устойчиво развитие на национално, регионално и институционално ниво.

Цел 6.6. Модернизиране на образователната инфраструктура към устойчиво развитие

- Изпълнение на дейности, свързани със създаването на цялостен обновен облик на образователните институции;
- Изпълнение на инфраструктурни и технологични решения за модернизация на образователните институции и на средата за обучение;
- Изпълнение на дейности по изграждане, пристрояване, надстрояване и реконструкция на детски ясли, детски градини и училища;
- Ремонт на образователни институции и създаване на кампуси и на условия за спорт, занимания по интереси, дискусии по различни теми и др. в тях;
- Изграждане на нови или реконструиране на съществуващи открити/закрити спортни площадки и площадки за игри;

- Изграждане на учебно-тренировъчни центрове и на площадки за обучение на децата и учениците по безопасност на движението по пътищата;
- Ремонтни дейности за спестяване на енергийни, водни и други ресурси;
- Оптимизиране и естетизиране на вътрешното пространство в образователните институции и осигуряване на безопасен достъп на всяко дете/ученик до образование;
- Изграждане, реконструкция и обновяване на прилежащите дворове – реализиране на терен за опитно поле, ботаническа градина, детски развлекателен кът и др.;
- Изграждане на система за разделно събиране на отпадъци в образователните институции;
- Изграждане на модерна, безопасна и подкрепяща среда в образователните институции.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 7

РЕАЛИЗАЦИЯ В ПРОФЕСИИТЕ НА НАСТОЯЩЕТО И БЪДЕЩЕТО

Стремежът към разширяване на професионалното образование и обучение се обуславя от развитието на дигитализацията и технологиите, прехода към зелена икономика и устойчиво развитие.

Ще се прилагат политики за постигане на качествено и иновативно професионално образование и обучение, отговарящо на динамично променящите се изисквания на пазара на труда. Ще се актуализират учебните планове и програми за адаптиране към промяна в структурата на професиите. Ще се насърчават партньорствата между професионалните гимназии, висшите училища, предприятията и изследователските центрове за споделяне на материална база и инициативи, както и включването в регионални, секторни, национални и европейски мрежи. Ще се увеличава делът на дуалната форма на обучение.

Цели и групи мерки/дейности:

Цел 7.1. Професионално образование и обучение, съответстващо на динамиката на пазара на труда

- Провеждане на проучвания сред работодателите на секторно, областно и национално ниво за потребностите на пазара на труда от необходимите умения и квалификации;
- Разработване и прилагане на нов (Списък) на професиите в професионалното образование и обучение;
- Създаване на механизъм за гъвкава адаптация на Списъка на професиите за професионално образование и обучение и за отворен формат на стандартите за професионална квалификация;
- Разработване и прилагане на секторни стратегии за уменията и секторни квалификационни рамки, изграждане и функциониране на Секторни съвети за уменията;
- Осигуряване на система от достъпни и качествени услуги за системно кариерно ориентиране от ранна детска възраст и в училище във връзка с успешната реализация на пазара на труда;
- Насърчаване на интереса към професионалното образование по приоритетни професии и по специалности с прогнозиран бъдещ недостиг на пазара на труда.

Цел 7.2. Формиране и развитие на умения за професиите на настоящето и бъдещето

- Повишаване квалификацията на учителите в професионалното образование и обучение за прилагане на компетентностния подход; за придобиването на съвременни знания, новости в техниките и технологиите, динамично развиващите се производствени технологии и др.
- Засилване на практическото обучение и допълнителната професионална подготовка в образователните институции;
- Създаване и развитие на партньорства между бизнеса и образованието за провеждане на ученически практики, за споделяне на оборудване и обмен на ресурси;
- Изграждане и поддържане на платформи и бази данни за реализиране на практики на национално, регионално и местно ниво и на секторно ниво;

- Разширяване на практическото обучение в реална работна среда (с акцент върху дуалната система на обучение) по отношение на географския обхват и на възможностите за избор на специалности и професии;
- Създаване на нови интердисциплинарни и интегрирани учебни планове и програми за нови професии, дуално и модулно обучение, в сътрудничество с бизнеса, висши училища и научни организации;
- Разработване и прилагане на гъвкави модулни учебни планове и програми по професии, отчитащи реалните потребности на пазара на труда от квалификации;
- Въвеждане и разширяване на краткосрочните обучения в сътрудничество с бизнеса, научни и други образователни и обучителни институции;
- Развитие на проектно-ориентирано учене;
- Прилагане на гъвкави пътеки за повторно включване в професионално образование или обучение на отпаднали или преждевременно напуснали училище;
- Разработване на кредитна система и въвеждане на кредити в професионалното образование и обучение в синхрон с европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET);
- Прилагане на механизъм за проследяване на реализацията на завършилите професионално образование и обучение.

Цел 7.3. Развитие на професионалното образование и обучение, базирано на прехода към цифрова и зелена икономика

- Подкрепа за въвеждането на научни подходи и иновации в професионалното образование и обучение, за насърчаване на продължаващото образование с цел ориентиране към научноизследователска и развойна дейност на учениците и на предприемаческите им умения;
- Създаване и прилагане на иновативни методи за преподаване и учене, базирани на дигиталните технологии и отворените онлайн образователни ресурси;
- Създаване и развитие на центрове за високи постижения в професионалното образование и обучение на териториален и/или секторен принцип;
- Изграждане на нови или реконструиране на съществуващи бази за практическо обучение, учебни кабинети и лаборатории в професионалните гимназии;
- Изграждане на специализирани многофункционални центрове за професионална подготовка/обучение по няколко специалности/професии от типа „центрове за компетентности“.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 8 УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Усилията ще бъдат насочени към създаване на привлекателни и гъвкави възможности за придобиване на основни умения, на нови компетентности, на квалификация и преквалификация във формалната образователна система и в неформалното обучение, както и създаване на условия за информално учене. Всеки избор на индивидуални стратегии за образование, обучение и учене ще бъде насърчаван, подкрепян и развиван.

Министерството на образованието и науката ще предприема собствени инициативи и ще синхронизира действията си с други институции, вкл. Министерството на труда и социалната политика, Агенцията по заетостта, както и с организации, общини, професионални училища и местния бизнес за „затваряне на кръга“ от услуги – оказване на подкрепа за ограмотяване и усвояване на учебно съдържание, придобиване на квалификация за намиране на работа.

Цели и групи мерки/дейности:

Цел 8.1. Разширяване на възможностите за учене през целия живот

- Актуализиране и ефективно прилагане на национална квалификационна рамка за учене през целия живот;
- Усъвършенстване на механизмите за валидиране на знания и умения в областта на професионалното образование и обучение, придобити чрез неформално обучение или информално учене, както и въз основа на придобит професионален опит;
- Системно кариерно ориентиране и консултиране на учениците във всеки един етап на обучение за откриване на професионалните им интереси;
- Създаване на интегрирана система за кариерно ориентиране и професионално образование и обучение при учащи и при възрастни;
- Популяризиране на ученето сред всички слоеве на населението за участие във форми на учене през целия живот;
- Развитие и разширяване на системата за ограмотяване на възрастни с цел развитие на индивидуални умения за достъп до пазара на труда;
- Включване във форми за образование и обучение на лица, които не са завършили средно образование;
- Насърчаване и прилагане на мерки за осигуряване на проходимост между средното и висшето образование, позволяваща гъвкави и мотивиращи пътеки за научни интереси и усвояване на професия;
- Осигуряване на достъп до отворени образователни ресурси за учене през целия живот за всички.

Цел 8.2. Осигуряване на условия за насърчаване на ученето през целия живот

- Разширяване на спектъра от възможности за учене чрез популяризиране на формалното образование, неформалното обучение и информалното учене и мотивиране на лицата;

- Включване на педагогически специалисти в квалификационни курсове за усвояване техники на преподаване на младежи и възрастни във формално и неформално образование и обучение, с приоритет придобиване на цифрови умения и дигитални методи за обучение;
- Повишаване на осведомеността сред заинтересованите общности за възможностите, които предоставя ученето през целия живот;
- Квалификация на населението, позволяваща повторната интеграция на пазара на труда;
- Създаване на професионални общности от учители/обучители за обмен на добри практики в обучението на възрастни, взаимно учене чрез отворени образователни ресурси, създаване и споделяне на съдържание;
- Създаване на мрежа от училища „втори шанс“;
- Насърчаване на мобилността по европейски и международни програми на учащите и служителите и на транснационалното сътрудничество на доставчиците на образование и обучение;
- Използване на образователни платформи и споделяне на ефективни модели в подкрепа на висококачествено и приобщаващо образование и обучение през целия живот;
- Разработване на методология за осигуряване на качество на образованието и обучението на възрастни;
- Насърчаване на партньорството със заинтересованите страни, свързани с обучението и образованието на младежи и възрастни.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 9 ЕФИКАСНО УПРАВЛЕНИЕ И УЧАСТИЕ В МРЕЖИ

Образованието все по-осезаемо придобива характеристики на хоризонтална политика. В управлението на системата на всички нива ще се утвърждават интегрираният подход и ефективното взаимодействие със заинтересованите институции и гражданите. Ще се насърчават стратегическите партньорства и мобилността с цел обучение и обмяна на добри практики. Ще бъде въведен и ще се прилага координационен механизъм за наблюдение на изпълнението и изготвяне на оценка на въздействието на политиките за образование, обучение и учене. Ще се насърчават политиките за свързаност между образователните институции, в това число споделянето на ресурси, работата по проекти и в мрежи.

Цели и групи мерки/дейности:

Цел 9.1. Преход от стандартизиран подход в управлението на образователните институции към управление, основано на креативност и иновации

- Утвърждаване на интегрирания подход и ефективното взаимодействие със заинтересованите институции и гражданите;
- Прилагане на екипен подход на взаимодействие между всички участници в образователния процес в институциите от системата на предучилищното и училищното образование; Утвърждаване на училищните съвети като ефективен участник в училищния живот и в организационното развитие на училището, разширяване на детското и младежко участие при вземането на решения;
- Подобряване на образователната среда чрез създаване и развиване на училищни и микроучилищни (класни) общности между учители, ученици, родители и други заинтересовани страни;
- Утвърждаване на лидерството като водещ подход в управлението на институциите от системата на предучилищното и училищното образование;
- Актуализиране на професионалните профили на ръководните длъжности в образователните институции и включването в тях на ключовите компетентности на XXI век; въвеждане на компетентностен модел с фокус върху ключовите компетентности и лидерските умения в конкурсите за подбор на директори;
- Повишаване квалификацията на директорите чрез обучения за развитие на лидерски компетентности;
- Подготовка и подкрепа на новоназначени директори чрез обучения, споделяне на добри практики и др.;
- Дигитализация на управлението на образователните институции;
- Методическа подкрепа на експертите от РУО и префокусиране на ролята им върху методическото подпомагане и подкрепата на педагогическите специалисти, включително на креативните учители и стимулиране на взаимодействието с родителите;
- Разработване на система за измерване и отчитане на напредъка при изпълнение на ключовите индикатори за развитие на предучилищното и училищното образование, базирана на точна, проверима и надеждна информация;
- Разработване и внедряване на Национална електронна информационна система за предучилищното и училищното образование (НЕИСПУО) и оптимизиране на връзката

- институция – родители (електронни дневници, бележници за кореспонденция и ученически книжки, водени в електронен вид);
- Създаване на координационен механизъм за наблюдение, мониторинг и контрол на изпълнението и изготвяне на оценка на въздействието на политиките за образование, обучение и учене;
 - Мотивация на училищните екипи и подкрепа на иновативните и творчески решения на всички участници в образователния процес.

Цел 9.2. Сътрудничество между институциите и свързване в мрежи

- Създаване и поддържане на ефективни партньорски мрежи между образователните институции;
- Ефективно взаимодействие с неправителствени организации и други представители на гражданското общество по въпросите на предучилищното и училищното образование;
- Въвеждане и утвърждаване на практика за споделяне на ресурси между образователните институции на регионален принцип;
- Създаване и развиване на секторни клъстери на професионалните гимназии;
- Създаване и развиване на свързаност с българските неделни училища в чужбина;
- Активизиране на обмена с преподаватели, служители и учаци в чуждестранни образователни институции и включване в международни мрежи;
- Провеждане на съвместни инициативи, партниране и споделяне на ресурси с библиотеки, музеи и други културни институции и научни организации;
- Поддържане на училищните библиотеки, обогатяване на библиотечния фонд в образователните институции.

VI. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОЛЗА/РЕЗУЛТАТ

	Наименование	Източник	Текуща стойност	Целева стойност през 2030 г.	Средна стойност в ЕС
1.	Дял на обхванатите деца на възраст 4 г. в предучилищно образование спрямо общият брой на децата на 4 годишна възраст	Евростат	76,6% към 2018 г.	91,0%	88,6% към 2018 г.
2.	Дял на обхванатите деца на възраст 7 г. в училищно образование спрямо общият брой на децата на 7 годишна възраст	Евростат	90,5% към 2018 г.	98,0%	97,7%, към 2018 г.
3.	Нетен коефициент на децата от 3 г. до постъпването им в първи клас, включени в организирани групи за ранно детско развитие	Евростат	82,4% към 2018 г.	86,3%	95,4% към 2018 г.
4.	Брутен коефициент на записване основно образование (% от населението в начална училищна възраст)	ООН, индекс на човешкото развитие	89% към 2018 г.	100%	Н/П
5.	Процент на отпадане от началното училище (% от кохортата на началното училище)	ООН, индекс на човешкото развитие	6% към 2018 г.	0%	Н/П
6.	Дял на преждевременно напусналите образование и обучение	Евростат	12,7% към 2018 г.	7%	10,6% към 2018 г.
7.	Дял на преждевременно напусналите образование и обучение по статистически райони от ниво 2 - Северозападен - Северен централен - Североизточен - Югозападен - Южен централен	Евростат	към 2019 г. 22,9% 7,5% 18,7% 5,6%	 17,2% 2,5% 13,0% 1,5%	Неприложимо*

	- Югоизточен		16,3% 27,2%	10,6 21,0%	
8.	Дял на преждевременно напусналите образование и обучение по пол	Евростат	Към 2019 г. Мъже - 14,5 Жени - 13,3	Мъже -7% Жени - 7%	Мъже - 11,9% Жени - 8,6%
9.	Дял на децата на възраст 4-6 години, необхванати в предучилищното образование	Евростат	17,6% към 2018 г.	5,0%	4,7% към 2018 г.
10.	Среден брой години, прекарани в образование	ООН, индекс на човешкото развитие	11,8 години към 2019 г.	14 години	Неприложимо*
11.	Дял на учениците с резултати, по-ниски от критичните (средно за трите области на изследването)	ОИСП - PISA	46,0% към 2018 г.	25,0%	23,6 % към 2018 г.
12.	Процент на учениците от 4. клас под средното равнище на способностите по четене	PIRLS 2016	17	8	20
13.	Процент на учениците от 4. клас под средното равнище на способностите по математика	TIMSS 2019	29	15	25
14.	Коефициент на заетост на наскоро завършилите ПОО (1-3 години), които не продължават своето образование	Евростат	68,6% към 2019 г.	80,0%	77,6% към 2019 г.
15.	Относителен дял на младежите (на 20-24 навършени години) със завършено най-малко средно образование	Евростат	84,4% към 2019 г.	92,0%	83,9% към 2019 г.
16.	Относителен дял на населението (25-64 г.), участващо в образование и обучение (4 седмици преди изследването)	Евростат	2,5% към 2018 г.	7,0%	11,1% към 2018 г.
17.	Относителен дял на населението на възраст 25-64 години във формално и		24,6% към 2016 г.	33%	38% Към 2016 г.

	<i>неформално обучение Участие на населението на възраст 25-64 години в формално и неформално обучение (12 месеца преди изследването)</i>	<i>Евростат</i>			
18.	<i>Дял на учителите на възраст до 35 години</i>	<i>Евростат</i>	<i>11,4% към 2018 г.</i>	<i>32,0%</i>	<i>20,1% към 2018 г.</i>
19.	<i>Учители, работещи на пълно и непълно работно време в основно и средно образование – като % от общото активно население</i>	<i>Евростат</i>	<i>1,7% към 2018 г.</i>	<i>2,0%</i>	<i>2,1% към 2018 г.</i>
20.	<i>Дял на прогимназиалните учители, които се чувстват (много) добре подготвени за преподаване в мултикултурна или многоезична среда, %</i>	<i>OECD, TALIS</i>	<i>78,8% към 2018 г.</i>	<i>85,0%</i>	<i>86,6%</i>
21.	<i>Население, притежаващо основни цифрови умения</i>	<i>DESI</i>	<i>29% към 2019 г.</i>	<i>37%</i>	<i>57% към 2019 г.</i>
22.	<i>Дял на прогимназиалните учители, които се чувстват (много) добре подготвени за използване на ИТ в преподаването, %</i>	<i>OECD, TALIS</i>	<i>77,4% към 2018 г.</i>	<i>84%</i>	<i>83,9%</i>
23.	<i>Дял на прогимназиалните учители, които се чувстват (много) добре подготвени за работа с талантливи ученици и ученици със СОП</i>	<i>OECD, TALIS</i>	<i>71,8% към 2018 г. - да се провери</i>	<i>80% %</i>	<i>Неприложимо</i>
24.	<i>Дял на лицата с основни или над основни общи цифрови умения на възраст от 16 до 74 години, живеещи в домакинство с деца под 16-годишна възраст</i>	<i>Евростат</i>	<i>32%, към 2019 г.</i>	<i>58,0%</i>	<i>64% към 2019 г.</i>

* Няма отделно изчислена средна стойност за ЕС за съответния индикатор, тъй като в изследването участват държави от целия свят.

3. Коефициентът е изчислен в проценти като отношение на броя на децата в детските градини на 3 годишна възраст до постъпването им в първи клас към броя на населението в същите възрастови групи;

4. Общо записване в начален етап на образование, независимо от възрастта, изразено като процент от населението в училищна възраст за същото ниво на образование.

5. Процент ученици от населението в тази възраст, които са се записали в начално училище, но отпадат, преди да достигнат последния клас на основното образование и не са се записали отново в училище.
- 6,7 и 8. Делът на преждевременно напусналите образование и обучение е изчислен като относителен дял на лицата на възраст 18 - 24 навършени години, завършили най-много основно образование и неучастващи в образование и обучение през последните 4 седмици, вкл. наблюдаваната седмица, от населението на същата възраст;
9. Делът на децата на възраст 4-6 години, необхванати в предучилищното образование е изчислен като относителен дял на децата на възраст 4-6 години, които не посещават детска градина към броя на населението в същите възрастови групи;
10. Индикаторът „Среден брой години, включени в образование“ е изчислен като среден брой години в образование, получени от хора на възраст на и над 25 години, преобразувани от нива на образователно ниво, като се използва официална продължителност на всяко ниво;
11. Дял на учениците с резултати, по-ниски от критичните – за критичен минимум се има предвид средната стойностна критичните резултати за ОИСП;
12. Процент на учениците от 4. клас под средното равнище на способностите по четене на база на средния резултат за PIRLS 2016;
13. Процент на учениците от 4. клас под средното равнище на способностите по четене и математика, на база на средния резултат за TIMSS 2019;
14. Коефициентът на заетост на наскоро завършилите ПОО (1-3 години), които не продължават своето образование, е изчислен като относителен дял на заетите и наскоро завършили ПОО, които не продължават своето Образование от общия брой на населението в същата възрастова група, завършили ПОО;
15. Относителен дял на младежите (на 20-24 навършени години) със завършено най-малко средно образование изчислен като отношение между младежите (на 20-24 навършени години) спрямо броя на лицата на възраст 20 – 24 навършени години;
16. Относителен дял на населението (25-64 г.), участващо в образование и обучение е изчислен като съотношение между броя на лицата на възраст 25 - 64 навършени години, участващи в образование или обучение през последните 4 седмици, вкл. наблюдаваната седмица, и населението на същата възраст;
17. Относителен дял на населението (25-64 г.), участващо в образование и обучение е изчислен като съотношение между броя на лицата на възраст 25 - 64 навършени години, участващи в образование или обучение през последните 12 месеца, вкл. наблюдаваната седмица, и населението на същата възраст;
18. Делът на учителите на възраст до 35 години е изчислен като отношение на общия на учителите на възраст до 35 години спрямо общият брой учители в страната;
19. Учители, работещи на пълно и непълно работно време в основно и средно образование – като % от общото активно население;
20. Дял на учителите, подготвени за преподаване в мултикултурни условия, изчислен като съотношение на брой учители, подготвени за преподаване в мултикултурни условия спрямо общият брой учители;
21. Население, притежаващо основни цифрови умения изчислено като дял на населението, притежаващо основни цифрови умения спрямо общият брой на населението;
22. Дял на учителите, които се чувстват подготвени за използване на ИКТ за преподаване, изчислен като отношение на броя на учителите, които се чувстват подготвени за използване на ИКТ за преподаване спрямо общия брой на учителите;

23. Дял на учителите, които се чувстват подготвени за работа с талантливи ученици и ученици със СОП, изчислен като отношение на броя на учителите, които се чувстват подготвени за работа с талантливи ученици и ученици със СОП, спрямо общия брой на учителите;

24. Дял на лицата с основни или над основни общи цифрови умения на възраст от 16 до 74 години, живеещи в домакинство с деца под 16-годишна възраст – изчислен като съотношение между брой на лицата с основни или над основни общи цифрови умения на възраст от 16 до 74 години, живеещи в домакинство с деца под 16-годишна възраст спрямо общият брой на лицата с основни или над основни общи цифрови умения на възраст от 16 до 74 години.

VII. ФИНАНСИРАНЕ

Изпълнението на заложените цели на Стратегическата рамка ще бъде финансирано от следните източници:

- ✓ Държавен бюджет (включително национални програми за развитие на образованието) и приходи на общините;
- ✓ Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 – 2020 г.;
- ✓ Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014 – 2020 г.;
- ✓ Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 – 2020 г.;
- ✓ Програма за развитие на селските райони;
- ✓ Механизъм за възстановяване и устойчивост (Recovery and Resilience Facility)
- ✓ Програма за образование 2021 – 2027;
- ✓ Програма „Развитие на регионите“ 2021 – 2027;
- ✓ Стратегически план за развитие на селските райони 2021 – 2027;
- ✓ Програма „Еразъм“ +;
- ✓ Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство;
- ✓ Други европейски и международни фондове и програми/проекти.

Индикативната оценка на необходимия финансов ресурс за периода 2021 – 2030 година за изпълнение на заложените цели на Стратегическата рамка възлиза на около 50,0 млрд. лв. за целия период и включва средства от националния бюджет, средства от Европейския съюз и от други фондове и програми/проекти. Годишният размер на средствата ще се определя съобразно приоритетите, фискалните възможности, многогодишната финансова рамка и жизнения цикъл на програмите.

За постигане на устойчивост на изпълняваните политики в областта на образованието, обучението и ученето ще се стремим към достигане и поддържане на размер на разходите, финансирани от различните източници поне 5% от брутният вътрешен продукт и не по-нисък от достигнатата сума през предходната година.

При финансирането на отделните мерки и дейности ще се търси осигуряване на допълняемост, синергия и демаркация между инструментите за финансиране на образованието със средства от националния бюджет, структурните фондове, програмите за директно финансиране от Европейския съюз и други донорски програми и механизми за периода 2021 – 2030 година.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

При изготвянето на Стратегическата рамка са взети предвид:

- ✓ Закон за предучилищното и училищното образование;
- ✓ Закон за професионалното образование и обучение;
- ✓ Подзаконовите нормативни актове в областта на предучилищното и училищното образование и на професионалното образование и обучение;
- ✓ Програма за управление на Правителството на Република България за периода 2017 – 2021 г.;
- ✓ Националната програма за развитие България 2020;
- ✓ Визия, цели и приоритети на Националната програма за развитие България 2030;
- ✓ Националната програма за развитие България 2030;
- ✓ Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020);
- ✓ Национална стратегия за учене през целия живот (УЦЖ) за периода 2014 – 2020 година
- ✓ Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020);
- ✓ Стратегия за ефективно прилагане на информационни и комуникационни технологии в образованието и науката на Република България (2014 – 2020 г.);
- ✓ Стратегия за развитие на професионалното образование и обучение в Република България за периода 2015 – 2020 г.;
- ✓ Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри;
- ✓ Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020) по приоритет „Образование“;
- ✓ Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020);
- ✓ ОИСР (2018) Бъдещето на образованието и уменията 2030 (OECD The Future of Education and Skills 2030 Project);
- ✓ Индустрия 2030 Документ за обхвата на визията за европейска индустрия до 2030 г.;
- ✓ Препоръка на Съвета от 19 декември 2016 г. относно повишаване на уменията: нови възможности за възрастните;
- ✓ Препоръка на Съвета относно общите ценности, приобщаващото образование и европейското измерение на преподаването (2016);
- ✓ План за действие в областта на цифровото образование (2020);
- ✓ Препоръка 4 от Специфичните за държавата препоръки, дадени от ЕК в доклада за България за 2020 г. в рамките на Европейския семестър 2020 г.: оценка на напредъка в структурните реформи, предотвратяването и коригирането на макроикономическите дисбаланси и резултати от задълбочените прегледи в съответствие с Регламент (ЕС) № 1176/2011;
- ✓ Препоръка на съвета от 9 юли 2019 година относно националната програма за реформи на България за 2019 г. и съдържаща становище на Съвета относно конвергентната програма на България за 2019 г.;
- ✓ Препоръка на Съвета относно ключовите компетентности за учене през целия живот (2018);

- ✓ Препоръка на Съвета за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст (2019);
- ✓ Препоръка на Съвета от 24 ноември 2020 година относно професионалното образование и обучение (ПОО) за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост
- ✓ Препоръка на ЮНЕСКО за Отворени образователни ресурси (2019);
- ✓ Препоръка CM/Rec(2019)10 на Комитета на министрите към държавите членки за развитие и насърчаване на образованието за цифрово гражданство (2019);
- ✓ Европейска рамка за дигиталните компетенции на преподавателите (2017);
- ✓ Рамка на дигиталните компетентности за граждани (2017);
- ✓ Пекински консенсус за изкуствен интелект и образование, ЮНЕСКО (2019);
- ✓ Рамка за действие на ЮНЕСКО „Образование 2030“ в изпълнение на ЦУР 4 (2015);
- ✓ Стратегия за уменията ОИСР 2019;
- ✓ Европейска програма за умения;
- ✓ Рамка на ЮНЕСКО за прилагане на образованието за устойчиво развитие отвъд 2019 (приета по време на 74-та сесия на ОС на ООН, 2019);
- ✓ Референтна рамка за компетентности за демократична култура на Съвета на Европа (цел 4.7 на ЦУР);
- ✓ Препоръка CM/Rec (2018) 7 на Комитета на министрите към държавите членки относно насоки за зачитане, защита и изпълнение на правата на детето в цифрова среда;
- ✓ Препоръка CM/Rec (2016) 2 на Комитета на министрите към държавите-членки относно интернет на гражданите и Стратегията на Съвета на Европа за правата на детето (2016 – 2021 г.);
- ✓ Препоръка CM/Rec (2019) 9 на Комитета на министрите към държавите членки за насърчаване на етична култура в учителската професия.